

Fifty-fifty.

A „feles szabály” különös méltánylást érdemlő esetei a bírói gyakorlatban

Készítette: Bukics Szandra

Héder Ákos

Lezárva: 2014. október 30.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés
2. A határozott ideig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás és a „feles szabály”
 - 2.1. A feltételes szabadságra bocsátás jogintézménye
 - 2.2. A „feles szabály”
 - 2.2.1. Történeti előzmények
 - 2.2.2. A 2012. évi C. törvény
 - 2.2.3. A „feles szabály” jogtudományi megítélése
 - 2.2.4. A „feles szabályhoz” kapcsolódó Kúriai tevékenység
3. Különös méltánylást érdemlő körülmények a bírói gyakorlatban
 - 3.1. Az élet, testi épség, egészség elleni bűncselekmények
 - 3.1.1. Emberölés
 - 3.1.2. Erős felindulásban elkövetett emberölés
 - 3.1.3. Testi sértés
 - 3.1.4. Foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés
 - 3.2. Az egészséget veszélyeztető bűncselekmények
 - 3.2.1. Visszaélés kábítószerrel
 - 3.3. Az emberi szabadság elleni bűncselekmények
 - 3.3.1. Emberkereskedelem
 - 3.4. A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények
 - 3.4.1. Erőszakos közöszlés
 - 3.5. A közlekedési bűncselekmények
 - 3.5.1. Közúti baleset okozása
 - 3.5.2. Járművezetés ittas állapotban
 - 3.6. Korrupciós bűncselekmények
 - 3.6.1. Vesztegetés
 - 3.6.2. Befolyással üzérkedés
 - 3.7. Közbiztonság elleni bűncselekmények
 - 3.7.1. Terrorcselekmény
 - 3.8. Közbizalom elleni bűncselekmények
 - 3.8.1. Közokirat-hamisítás
 - 3.9. Vagyon elleni erőszakos bűncselekmények

- 3.9.1. Rablás
 - 3.9.2. Zsarolás
 - 3.9.3. Önbíráskodás
- 3.10. Vagyon elleni bűncselekmények
 - 3.10.1. Lopás
 - 3.10.2. Sikkasztás
 - 3.10.3. Csalás
 - 3.10.4. Hűtlen kezelés
 - 3.10.5. Orgazdaság
- 3.11. Pénz és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények
 - 3.11.1. Pénzhamisítás
 - 3.11.2. Készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés
- 3.12. A költségvetést károsító bűncselekmények
 - 3.12.1. Költségvetési csalás
- 3.13. Katonai bűncselekmények
 - 3.13.1. Kötelelességsegregés szolgálatban
- 4. Összegzés
 - 4.1. A feles kedvezmény megtagadásának okai
 - 4.2. Konklúzió
- 5. Melléklet
- 6. Irodalomjegyzék

1. Bevezetés

Dolgozatunkban a feltételes szabadságra bocsátás egy speciális jogintézményéhez, a feles szabályhoz – illetve más megnevezéssel feles kedvezményhez¹ – kapcsolódó különös méltánylást érdemlő eseteket vizsgáltuk.

Témaválasztásunkban szerepet játszott a nagymértékű kedvezményt biztosító rendelkezés jelentőségén túl – amelyet a 2012. évi C. törvény tovább erősített – az, hogy a feles szabályhoz kapcsolódó különös méltánylást érdemlő körülményeket vizsgáló kutatások nem készültek. A Büntető törvénykönyvben erre vonatkozó példálódzó meghatározás nincs, illetve a Büntető Kollégiumi vélemények, valamint a – Kúria által hozott legfontosabb, válogatott, a kutatás szempontjából releváns – Bírósági Határozatok ellenére sem egyértelmű, hogy pontosan mi is számít különös méltánylást érdemlő körülménynek. Továbbá a különböző jogtudományi művekben sem találhatunk egységes álláspontot arra vonatkozóan, hogy mi is számít különös méltánylást érdemlő esetnek, illetve hogyan is kell azt megítélni.

Kutatásunk elsődleges célja annak kiderítése, hogy melyek azok a körülmények, amelyeket az egyes ügyekben a jogalkalmazó különös méltánylást érdemlő esetnek értékelt. Másodsorban a kutatás eredményéből következtethetünk a feles szabály szubjektív feltételéhez kapcsolódó bírói jogalkalmazás egységére vonatkozóan is.

Mivel a különös méltánylást érdemlő esetek csak a bírói ítéletekben vannak jelen, ez determinálja a szóba jöhető kutatási módszereket és eszközöket.

Magyarországon kötelező² egy olyan internetes adatbázis³ fenntartására, amelyben meghatározott ítéletek anonimizált változatban, teljes terjedelmükben megtalálhatók. Ezen adatbázisból 146 darab a kutatásunkhoz kapcsolódó, a bírósági szervezetrendszer minden szintjét érintő anonimizált határozatot vizsgáltunk. Dolgozatunkban a 2014. augusztus 4-ig a Bírósági Határozatok Gyűjteményében található ítéleteket dolgoztuk fel. Ugyanakkor néhány fontos megjegyzést mindenképp ki kell emelni. Egyrészt az adatbázis keresési funkciói nem megfelelő módon működnek.⁴ Egy jogszabály pontos bekezdésére való keresés esetén nem jelez találatot a kereső, ezáltal a keresés csak szakasz szám alapján lehetséges. Emiatt a vizsgált – régi Btk. szerinti – 47. § (3), illetve a –

¹ A különböző szakirodalmi művekben egyaránt találkoztunk a feles kedvezmény, felezős kedvezmény illetve a feles szabály elnevezéssel is. Mivel ezen elnevezések azonos jelentést takarnak, dolgozatunkban mindegyik elnevezést használjuk.

² 2011. évi CLXI. Törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról XII. fejezet

³ Bírósági Határozatok Gyűjteménye, www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara

⁴ Az Eötvös Károly Intézet által 2009-ben elvégzett vizsgálat megállapította, hogy „a törvény betűjének ugyan megfelel a Bírósági Határozatok Gyűjteménye, azonban nem szolgálja kielégítő módon [...]” a keresési célokat. www.ekint.org/ekint/ekint.news.page?nodeid=283

hatályos 38. § (3) bekezdések kiválogatását is manuálisan kellett elvégezni több mint ezer határozat közül, ami többszöri átnézés ellenére is óhatatlanul felvetheti az emberi hiba lehetőségét.

Másrészt a határozatokban szereplő jogszabály helyek – amelyek alapján a kereső találatot jelez – feltüntetése bizonyos esetekben elmaradt. Ennek következtében – bár a kutatásunk szempontjából releváns lenne – a rendszer a keresésnél nem jelzi az adott határozatot.

Ezen okok miatt és azon tényből kiindulva, hogy a Bírósági Határozatok Gyűjteményében a határozatoknak csak egy része található meg, amely ezáltal meghatározza és egyben be is határolja vizsgálatunkat. Ennek ellenére kutatásunkat a teljesség igénye nélkül, de a lehetőségeket kihasználva törekedtünk végezni.

További fontos szempont az, hogy a terjedelmi korlát és az átláthatóság miatt minden ítélet részletes bemutatása lehetetlen lenne. Ezért az egyes határozatok részletezésére ott és olyan mértékben kerül sor, ahol a különös méltánylást érdemlő körülmény megértése megköveteli azt. Egy bűncselekmény során a vádlott magatartása általában több törvényi tényállást is megvalósít, ezáltal az egyes ítéletek több fejezetbe is beilleszthetők. Ezen ügyeket elsődlegesen a kedvezményben részesített vádlott által elkövetett bűncselekményekre, másodsorban pedig a büntetési minőségre tekintettel minősítettük be az egyes fejezetekbe, ezáltal elkerülvén a kétszeres értékelést.

Dolgozatunk jelentős része az 1978. évi IV. törvény, illetve kisebb részben – a határozatok internetes fellelhetőségének következtében – a 2012. évi C. törvény alapján meghozott ítéleteken alapul, amely a dolgozat felépítésére is hatással volt. E bevezetést követően a feltételes szabadságra bocsátásról és a feles szabályról általánosságban lesz szó, mely a történeti előzmények, a hatályos szabályozás és a jogtudományi megítélés mellett a témához kapcsolódó jogegységi határozatokat, Kollégiumi véleményeket, illetve a fontosabb BH-kat foglalja magába.

Dolgozatunk 3. fejezetében sorra vesszük az egyes határozatokat bűncselekmények szerint és megvizsgáljuk, hogy a bíróság indoklásában mit tekintett különös méltánylást érdemlő körülménynek. Ezen részben az alfejezetek elnevezése a hatályos Btk. fejezetcímeihez igazodnak – egyrészt a hatályosság, másrészt a 2012. évi C. törvény átláthatóbb tagolása miatt – ugyanakkor a bűncselekmények nagy részénél a régi Btk. elnevezéseit használjuk, mivel a vizsgált bírói határozatok jelentős része a régi Btk. rendelkezésein alapul.

A dolgozat végén összegezzük a kutatás tapasztalatait és bízunk abban, hogy munkánk további diskurzus alapjául szolgál.

2. A határozott ideig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás és a „feles szabály”

A feltételes szabadságra bocsátás „kiemelkedő helyet foglal el a kriminálpedagógia eszközeink sorában [...]”⁵, amelynek speciális esete a feles szabály.

2.1. A feltételes szabadságra bocsátás jogintézménye

A feltételes szabadságra bocsátás előképe a XIX. században, Angliában alakult ki, melynek „alapgondolata az elítéltnak a társadalomba való fokozatos visszavezetése, a szabad életbe történő beillesztés elősegítése.”⁶ „A feltételes szabadságra bocsátás olyan kedvezmény, amely bizonyos feltételek teljesülése esetén lehetővé teszi, hogy az elítéltnak ne kelljen a teljes kiszabott szabadságvesztést letöltenie.”⁷ E jogintézmény „[...] a bíróság számára korrekciós lehetőség, az elítélt számára pedig perspektívát nyújt, ugyanakkor átmenetet és próbatételt is jelent a társadalomba való visszailleszkedéshez.”⁸

„A Btk.-ban a kedvezmény lehetőségének a biztosítása lényegében olyan »főszabály«, amely kizáró ok hiányában érvényesül. Esedékessége az elítélt személyében rejlő körülmények függvényében a teljes büntetés felének, kétharmadának, illetve háromnegyedének a letöltése.”⁹ Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy „az ítélező bíróság csak a kedvezmény lehetőségéről dönt (a »feles kedvezmény esetén«), illetve deklarálja a törvényi lehetőséget (»harmadolás« vagy »negyedelés esetén«). A tényleges szabadulás – vagy annak kizárása – az elítélt büntetés végrehajtása alatti magatartásától függő egyedi döntés, amelyet a büntetés-végrehajtási bíró a bv. intézet előterjesztése alapján hoz meg.”¹⁰

Az 1979. évi 11. tvr. rendelkezése szerint, a szabadságvesztésre ítélt vádlott feltételes szabadságra bocsátható, ha a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartására, valamint arra a készségére tekintettel, hogy törvénytisztelő életmódot fog folytatni alaposan

⁵ BLASKÓ Béla: *Magyar Büntetőjog Általános Rész.* Budapest – Debrecen, Rejtjel, 2013. 434.o.

⁶ NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része.* 2. átdolgozott kiadás, Budapest, Hvg-orac, 2010. 292.

⁷ BELOVICS Ervin – GELLÉR Balázs – NAGY Ferenc – TÓTH Mihály: *Büntetőjog I. Általános Rész, A 2012.évi C. törvény alapján.* Budapest, Hvg-orac, 2012. 404.

⁸ BLASKÓ i.m. 434.

⁹ BELOVICS [et al.] (2012) i.m. 404.

¹⁰ Uo. 404.

feltehető, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető, és a határozott ideig tartó szabadságvesztésnek az ítéletben meghatározott tartamot letöltötte.¹¹

Négy esetben, a törvény erejénél fogva a bíró nem mérlegelhet, a feltételes szabadság lehetőségét – már az ítélet meghozatalakor – ki kell zárni, melynek következtében az elítéltnak a teljes büntetést le kell töltenie.¹²

2.2. A „feles szabály”

2.2.1. Történeti előzmények

A Csemegi-kódextől¹³ kezdve mind az 1950. évi II. törvény és az 1961.évi V. törvény is tartalmazta – még ha változó mértékben is – a feltételes szabadságra bocsátás jogintézményét.

A feles kedvezményhez hasonló szabályozást vezetett be az 1954. évi 17. számú törvényerejű rendelet, amely a „[...] kimagasló munkateljesítmény esetében már a büntetés felének letöltésekor kilátásba helyezte a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét.”¹⁴

Az 1978. évi IV. törvény megalkotásakor nem tartalmazta a feles kedvezményt, amelyet az 1997. évi LXXIII. törvény 1. § iktatott be a Btk. 47. § (3) bekezdéseként a harmadik büntető törvénykönyvbe. Ennek értelmében a három évet meg nem haladó szabadságvesztés kiszabása esetén – különös méltánylást érdemlő esetben – a bíróság ítéletében akként rendelkezhet, hogy az elítélt a büntetése fele részének letöltése után feltételes szabadságra bocsátható. E rendelkezés nem alkalmazható, ha az elítélt többszörös visszaeső.

A 1997. évi LXXIII. törvény miniszteri indokolása szerint a feles kedvezmény „[...] szélesíti a határozott tartamú szabadságvesztésnél a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét, [...] [ugyanakkor] az elítélt többszörös visszaeső volta olyan körülmény, amely nem egyeztethető össze a feltételes szabadságra bocsátás ilyen nagy mérvű kedvezményével, ezért nem alkalmazható e rendelkezés a többszörös visszaeső esetében.”¹⁵

¹¹ 1979. évi 11. tvr. a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról 23/B. § (1).

¹² Btk. 38. § (4) bek.

¹³ „Javulás esetében a büntetés részben elengedhető [de] csak akkor lehet helye, ha feltehető, hogy a büntetés üdvös hatása bekövetkezett.” Idézi: GÖRGÉNYI [et al.]: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*. Budapest, Complex, 2007. 361-362.

¹⁴ NAGY (2010) i.m. 293.

¹⁵ 1997. évi LXXIII. törvény indokolása, www.parlament.hu/iromany/fulltext/04057txt.htm

A bevezetést követő évben a vizsgált bekezdés tekintetében változás következett be azáltal, hogy a 47. §-a (3) bekezdésének második mondata az 1998. évi LXXXVII. törvény 93. § (2) bekezdése következtében hatályát veszítette.

Ennek oka a törvény indokolása szerint az, hogy a törvény 4. §-a szélesítette azon esetek körét, amikor az elítélt – ideértve a többszörös visszaesőket – határozott ideig tartó szabadságvesztésből nem bocsátható feltételes szabadságra.¹⁶ Ezáltal feleslegessé vált a feles szabálynál a többszörös visszaesők kizárását deklarálni.

Fontos változást jelentett az 1998. évi LXXXVII. törvény 37. §-a, amely a régi Büntető Törvénykönyv 138/B. §-ként a különös méltánylást érdemlő esetek megítélését határozta meg. Ennek értelmében különös méltánylást érdemlő esetnek minősült az, ha a bűncselekményre, annak következményére, elkövetésének összes körülményére, így különösen a bűncselekmény által elérni kívánt célra, az elkövetés módjára, a kísérleti szakra, a felhasznált vagy kilátásba helyezett eszközökre, a sértett felróható közrehatására, a cselekménnyel okozott kár megtérítésére, illetve az elkövető személyiségére, a bűnösségének fokára, büntetlen előéletére, büntetés elviselését megnehezítő állapotára, méltányolható indítékára, az elkövetőnek fel nem róható időmúlásra, az elkövető által a köz javára ellenszolgáltatás nélkül végzett tevékenységekre vagy szolgáltatásra figyelemmel alaposan feltehető, hogy a büntetés célja a 47. § (3) bekezdése esetében további szabadságelvonás nélkül is elérhető.¹⁷

E szakasz megszüntetését azzal indokolta a jogalkotó, hogy a régi Btk. a büntetéskiszabás elvei körében nem adja meg a súlyosító vagy enyhítő körülmények példálódzó vagy kimerítő felsorolását, ezért szükségtelen a különös méltánylást érdemlő eset megállapításának alapjául szolgáló körülmények törvényi meghatározása is. Erre tekintettel a bírósági mérlegelés körébe utalja az ilyen eset megállapításának a feltételeit, miként általában a bíróság feladata a büntetés kiszabásánál irányadó súlyosító és enyhítő körülmények megállapítása és értékelése.¹⁸

A 2003. évi II. törvény 88. §-a hatályon kívül helyezi a Btk. azon rendelkezését – amely kizárja a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét, ha az elítélt többszörös visszaeső –,

¹⁶ 1998. évi LXXXVII. törvény indokolása, www.parlament.hu/irom36/0250/0250.htm

¹⁷ 1978. évi IV. törvény 138/B. §.

¹⁸ 2003. évi II. törvény indokolásának I/5. pontja

amelyet az 1998. évi LXXXVII. törvény 4. §-ával iktatott be, egyúttal a törvénymódosítás 3. §-a az 1997. évi LXXIII. törvénnyel elfogadott szövegét állítja vissza.¹⁹

Ezt követően egészen 2013. július 1-jéig az új Btk. hatályba lépéséig a vizsgált bekezdés nem változott.

2.2.2. A 2012. évi C. törvény

Az új Büntető törvénykönyv hatályba lépésével a feles kedvezmény is módosult, mellyel több – nagyrészt kritikus – cikk szerzője Mészáros Ádám²⁰, illetve Bárándy Gergely és Bárándy Aliz²¹ is egyetértett. E nagymérvű kedvezmény célja a törvény indokolása szerint az, hogy „[...] a nem bűnöző beállítottságú elkövetők minél hamarabb visszailleszkedhessenek a társadalomba.”²²

Az 1978. évi IV. törvény esetében a háromévi vagy ennél rövidebb tartamú szabadságvesztés esetén volt alkalmazható a feles kedvezmény, ugyanakkor a régi Btk. tartalmazta a „[...] részben felfüggesztett szabadságvesztés jogintézményét, amelyre legfeljebb öt év szabadságvesztés kiszabása mellett volt lehetőség, és amely alapján az elítélt a büntetés felét töltötte le ténylegesen, a másik felét felfüggesztette a bíróság [...]”²³.

A 2012. évi C. törvény e „[...] két jogintézményt – eltekintve néhány kisebb különbségtől – gyakorlatilag összevonja: megszünteti a részben felfüggesztett szabadságvesztést, és kiterjeszti a feles kedvezmény alkalmazásának a lehetőségét [...]”²⁴.

Ennek következtében az új Btk. 38. § (3) bekezdése értelmében az öt évet meg nem haladó szabadságvesztés kiszabása esetén – különös méltánylást érdemlő esetben – a bíróság ítéletében akként rendelkezhet, hogy az elítélt a büntetés fele részének letöltése után feltételes szabadságra bocsátható. Ugyanakkor a feles kedvezmény nem alkalmazható, – a személyükben rejlő fokozott társadalomra való veszélyességre tekintettel²⁵ – ha az elítélt többszörös visszaeső.

¹⁹ 2003. évi II. törvény indokolása, www.parlament.hu/irom37/1218/1218.htm

²⁰ MÉSZÁROS Ádám: Észrevételek az új Büntető törvénykönyvről szóló Előterjesztés egyes rendelkezéseihez. *De iurisprudentia et iure publico*, VI. évf. 2012/1-2. 27.

²¹ BÁRÁNDY Gergely – BÁRÁNDY Aliz: Gondolatok az új Büntető Törvénykönyv elvi jelentőségű rendelkezéseiről. *Büntetőjogi Szemle*, 2013/3. 5.

²² 2012. évi C. törvény indokolása

²³ POLT Péter (főszerk.): *Új Btk. kommentár*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó, 2013. II. kötet, 26.

²⁴ Uo. 26.

²⁵ 2012. évi C. törvény indokolása

Fontos kiemelni, hogy „a büntetés fele részének letöltése utáni szabadulás lehetősége az ítélező bíró egyedi döntése [...]”²⁶, melyet azonban csak a különös méltánylást érdemlő eset megléte esetén alkalmazhat. Ugyanakkor e lehetőség konkrét érvényesüléséről a büntetés-végrehajtási bíró dönt.

Abban az esetben, ha a bíróság az ítéletben rendelkezett arról, hogy az elítélt a büntetés fele részének letöltése után feltételes szabadságra bocsátható, de a büntetés-végrehajtási bíró „[...] mégsem részesíti őt ebben a kedvezményben, akkor nem veszti el véglegesen a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét, mert ez esetben a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét az általános szabályok szerint [Btk. 38. § (2) bek.] kell vizsgálni.”²⁷

A büntetőeljárás különleges eljárása lehetőséget biztosít arra, hogy a feltételes szabadságra vonatkozó rendelkezés utólagos módosítását „[...] egyesbíróként, különleges eljárásban kijavítsa, illetve pótolja a jogerős alapítéletről kimaradt rendelkezéseket [melyre] az alapügyben hozott ítélet jogerőre emelkedésétől kezdődően egészen a szabadságvesztés kitöltéséig bármikor sor kerülhet.”²⁸ Ugyanakkor „a Btk. 38. § (3) esetben viszont az utólagos különleges eljárásban való döntés nem lehetséges, hiszen »a különös méltánylást érdemlő eset« a perbíróságnak az álláspontját tükrözi, tehát utólag nem korrigálható.”²⁹ E körülmény is a különös méltánylásra érdemes esetek fontosságát tükrözi.

2.2.3. A „feles szabály” jogtudományi megítélése

A különös méltánylást érdemlő esetek vizsgálatánál a büntető törvénykönyvünk módosulását megelőző és azt követően megjelent jogtudományi művek is felhasználhatóak.

A megvizsgált művek nagyobb részében bár szó esik a feles kedvezményről, azonban arról nem, hogy mi számít különös méltánylást érdemlő körülményeknek.³⁰

²⁶ BELOVICS [et al.] (2012) i.m. 404.

²⁷ Uo. 404-405.

²⁸ NAGY Anita: „Közösségi szankciók” a különleges eljárásokban. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXXI, 2013. 283-284.

²⁹ Uo. 283-284.

³⁰ Ld. BELOVICS [et al.] (2012) i.m. 404-405.; BLASKÓ i.m. 435-439.; POLT i.m. II. Kötet 24-28.; TÓTH Mihály – BALOGH Ágnes (szerk): *Magyar büntetőjog - Általános rész*. Budapest, Osiris, 2010. 278.; FÖLDVÁRI József: *Magyar büntetőjog - Általános rész*. Budapest, Osiris, 2007. 259-260.; BÁRD [et al.]: *Büntetőjog - Általános rész*. Budapest, KJK-Kerszöv, 2003. 226-228.; BALOGH Ágnes – KÖHALMI László: *Büntetőjog I. - Általános rész*. Budapest – Pécs, Dialóg Campus, 2012. 157-158.; NAGY (2010) i.m. 293.; KIS Norbert – HOLLÁN Miklós – GELLÉR Balázs: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata. I. kötet. Általános rész*. Budapest, Magyar Hivatalos

Két könyvben a különös méltánylás „[...] súlyos egészségi állapot, durva sértetti magatartás, avagy emberileg méltányolható motívum.”³¹, illetve [...] a bűnösség kisebb fokára, az elkövető előéletére, megromlott egészségi állapotára és a cselekmény méltányolható indokaira figyelemmel alkalmazhatja.”³² a bíróság, míg egy mű szerint a büntetés kiszabásánál irányadó szabályok betartásával kell megítélni a különös méltánylást érdemlő körülményeket.³³

A Karsai Krisztina által szerkesztett kommentárban, a Bírósági Határozatokban nevesített okok alapján „a különös méltánylást érdemlőség vizsgálatánál a perbíróság számára az elítélt korábbi életvitele és az eljárás során feltárt tények (például a terhelt megromlott egészségi állapota, életkora, eddigi kifogástalan életvezetése, a sértetti közrehatás, emberileg méltányolható egyéb körülmény) szolgálhatnak alapot arra, hogy a büntetés kiszabása során e lehetőséget megadja (BH2000.45.; BH1998.314.; BH1999.242.; BH1999.400.).”³⁴

2.2.4. A „feles szabályhoz” kapcsolódó Kúriai tevékenység

Az Alaptörvény értelmében a Kúria Magyarország legfőbb bírósági szerve, melynek egyik fő rendeltetése, hogy biztosítsa a bírósági jogalkalmazás egységét. E feladatának körében jogegységi határozatokat hoz, kollégiumi véleményeket, illetve elvi bírósági határozatokat fogad el, és tesz közzé.³⁵ A Kúria tevékenységének ismertetése az alsóbb bíróságok ítéleteire gyakorolt formális, illetve informális hatása miatt nélkülözhetetlen.

„A bíróságokra kötelező erejű büntető jogegységi határozatok kibocsátása lehetőséget teremt olyan új rendszer kialakítására, mely biztosítja a bírói jogalkalmazás egységét. A jogegységi eljárás, amellet, hogy vitatott konkrét ügyekhez kötődik, nem zárja ki általánosítható jogelvek megfogalmazását sem és egyben visszatérést jelent a magyar jogfejlődés hagyományaihoz.”³⁶

Közlönykiadó, 2006. 169-173.; CZINE Ágnes (szerk.): *Az új Btk. és a kapcsolódó jogforrások, bírósági iránymutatások*. Budapest, Hvg-orac, 2014. 79-80.; GELLÉR Balázs József: *A magyar büntetőjog tankönyve I. Általános tanok*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008. 326-328.

³¹ VARGA Zoltán (szerk.): *A Büntető Törvénykönyv magyarázata I.* Budapest, Complex, 2009. 174.

³² GÖRGÉNYI Ilona [et al.]: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*. Budapest, Complex, 2007. 363.

³³ VARGA Zoltán (szerk.): *A büntetőjog nagy kézikönyve*. Budapest, Complex, 2007. 122.

³⁴ KARSAI Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz: Kommentár Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. C. törvényhez*. Budapest, Complex, 2013. 122.

³⁵ www.lb.hu

³⁶ BLASKÓ i.m. 109-110.

A 3/2002. számú Büntető jogegységi határozat³⁷ az összbüntetésbe foglalás feltételeiről szól, kapcsolódva a feles kedvezményhez, mely miatt említést érdemel. Ugyanakkor kutatásunk tárgyára, a különös méltánylást érdemlő esetekre vonatkozóan egy büntető jogegységi határozat sem ad iránymutatást.

A Kúria Büntető Kollégiumának véleménye a bíróságokra nem bír kötelező erővel, „[...] iránymutatása tájékoztató jellegű. Megállapítható azonban, hogy a bíróság, az ügyészség, és a többi nyomozóhatóság többnyire követik a bennük foglaltakat.”³⁸

A 4. BKv, a 4/2013. (X. 14.) BKv, illetve a Fővárosi Ítéltábla Büntető Kollégiumának 1/2013. (VI. 24.) és a 2/2013. (VI. 24.) véleménye is csak érintőlegesen foglalkozik a feles kedvezménnyel, kutatási témánkkal pedig egyáltalán nem.

Magyarország legfőbb bírói fórumának hivatalos lapjában régi nevén „Bírósági Határozatok” (BH), illetve 2013. január 1-től „Kúriai Döntések” címmel megjelenő kiadványában a Kúria által hozott legfontosabb, válogatott határozatokat teszi közzé.

A Legfelsőbb Bíróság, a Bf.I.938/1998. számú határozatában – amely csak áttételesen kapcsolódik vizsgáldásunk tárgyához – megállapította – az előző alfejezetben már említett tény –, miszerint a feles kedvezmény megállapítására az ítélet kihirdetését követően, különleges eljárásban nincs lehetőség, mivel e kérdésben, kizárólag az ítéletet hozó bíróság jogosult dönteni.³⁹ (BH 2000.43.)

Egy döntésében a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a vádlott részére kiszabott fő- és mellékbüntetés alkalmas a büntetési cél érvényre juttatására, ugyanakkor mérlegelve a vádlott idős korát, kifogástalan eddig életét, és a sértettnek a bűncselekményben közreható magatartását, megalapozottnak találta a különös méltánylásra való alkalmasságát, a feles kedvezmény alkalmazását. (BH1998.314.)

³⁷ „A büntetés fele részének letöltése után az elítélt akkor bocsátható feltételes szabadságra az összbüntetésből, ha a Btk. 47. §-ának (3) bekezdése alapján valamennyi alapítélet így rendelkezett. Ugyancsak az összbüntetés egységes végrehajtási fokozata határozza meg a feltételes szabadság lehetőségét, ha valamennyi alapítélet úgy rendelkezett, hogy az elítélt a büntetés fele részének letöltése után bocsátható feltételes szabadságra, de az összbüntetés tartama a három évet meghaladja. A Btk. 47. §-ának (3) bekezdése ugyanis ilyen tartamú halmazati büntetés kiszabása esetén sem tenné lehetővé a feltételes szabadságot már a büntetés fele részének letöltése után.”

³⁸ BLASKÓ i.m. 119.

³⁹ „[...] kizárólag az ügy érdemi elbírálására jogosult bíróság hozhat az ítéletben olyan rendelkezést, hogy a terhelt a vele szemben kiszabott, három évet meg nem haladó szabadságvesztés esetén – a különös méltánylást érdemlő körülményekre tekintettel – a büntetés fele részének a kitöltése után feltételes szabadságra bocsátható.”

A Legfelsőbb Bíróság Bf.I.101/1998. számú határozata megállapította, hogy „a sértett provokatív magatartása, a vádlott beszámítási képességének enyhe fokú korlátozottsága, a megromlott egészségi állapota és a megbánást mutató beismerése, valamint az a tény, hogy a testi sértési cselekmény elkövetése után nyomban a mentők kihívása iránt intézkedett, végül az eredmény tekintetében megvalósult gondatlanságának enyhébb foka együttesen megalapozzák a különös méltánylásra való érdemességet, amely a szabadságvesztés fele részének letöltése utáni feltételes szabadságra bocsátás elrendelését lehetővé teszi.” (BH1999.242.)

A bíróság indokolása szerint a sértettnek a bűncselekmény megvalósításában való közrehatása a büntetés kiszabása körében értékelhető, és megalapozhatja a különös méltányolhatóság megállapítását, amely folytán a bíróság úgy rendelkezhet, hogy a vádlott a büntetés fele részének kitöltése után feltételes szabadságra bocsátható. (BH1999.400.)

Egy másik határozatban a bűnösség kisebb foka, az elkövető büntetlen előélete, megromlott egészségi állapota és a cselekmény méltányolható indoka megalapozhatják a bíróság olyan határozatát, hogy a vádlott a szabadságvesztés fele részének kiállása után feltételes szabadságra bocsátható. (BH2000.45.)

Egy másik ügyben a bíróság ugyanakkor azt állapította meg, hogy a vádlott büntetlen előélete, megbánást tükröző beismerése és az a körülmény, hogy a magyar nyelvet nem beszélő kínai állampolgár vádlott részére a szabadságvesztés Magyarországon történő végrehajtása fokozott hátrányt jelent, együttesen olyan különös méltánylást érdemlő körülmények, melyek lehetővé teszik a feles szabály alkalmazását. (BH2000. 480.)

Ugyanakkor a Legfelsőbb Bíróság egy esetben úgy ítélte meg, hogy nem tekinthető különös méltánylást érdemlő körülménynek, ha a vádlott nem magyar állampolgár, a magyar nyelvet nem ismeri és büntetését hazájától távol kell letöltenie. (BH2006.309.)

Az utóbb említett hat – egy esetben még egymásnak is ellentmondó – BH-n kívül nincs, a Kúriai által elfogadott – akár kötelező akár ajánlott – határozat vagy vélemény, amely fogódzót biztosítana a különös méltánylást érdemlő körülményekre vonatkozóan, amely így részletesebben csak az eseti bírói ítéletekből állapítható meg.

3. Különös méltánylást érdemlő körülmények a bírói gyakorlatban

Az egyes ítéletek kategóriákba való beminősítésekor – illetve a következtetések levonásakor is – a hasonlóság felhasználásával teszünk különbséget és állapítunk meg azonosságot, mely

alapján bekerülnek az egyes alfejezetekbe. A különböző kidolgozottságú esetek közötti hasonlóság megállapítása következetesen csak az elkövetett deliktum alapján csoportosítható.

3.1. Az élet, testi épség, egészség elleni bűncselekmények

A Büntető Törvénykönyv az élet, testi épség, egészség elleni bűncselekmények fejezetben megteremti a természetes személyek – az Alaptörvényben garantált jogaik – büntetőjogi védelmét.⁴⁰ Az emberi élet a legnagyobb érték, és olyan korlátozhatatlan alapjog⁴¹, amelyet minden jogállam köteles megvédeni, míg „a testi épség és az egészség egymástól el nem választható, egymást kiegészítő fogalmak, mindkettőt mint az emberi élet megnyilvánulásának jellemzőit írhatjuk le, melyek büntetőjogi védelmet élveznek.”⁴²

3.1.1. Emberölés

A huszonhárom vizsgált ítéletből a legtöbb, azaz tizenegy esetben a büntetlen előéletet⁴³, a kifogástalan és pozitív életvitelt értékelte akként a bíróság, amelyre tekintettel alkalmazhatónak találta a feles kedvezményt.

E deliktuma kapcsán a sértetti közrehatás⁴⁴ az egyik leggyakrabban, azaz nyolc esetben előforduló különös méltánylást érdemlő körülmény, melyek ugyanakkor egyes esetekben – a sértett szóbeli, illetve tetteges közrehatása – a bűncselekmény elkövetéséhez is vezettek.

Egy adott ügyben⁴⁵ a vádlott fiának negatív életvitelére miatt a vádlott és a sértett között többször alakult ki veszekedés, amely a bűncselekmény elkövetéséhez vezetett. A sértett szidalmazni kezdte a vádlottat és annak fiát is. A szóváltás addig fajult, míg a vádlott a kalyibában felkapott egy kb. 7 cm pengehosszúságú kést, azt kezében tartva kiment a sértetthez. A sértett folytatta a rendkívül heves szidalmazást, és felszólította élettársát, hogy „ha már kihozta a kést, szúrja is le vele”. Ezt követően a vádlott, dühében és

⁴⁰ BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: *Büntetőjog II. – Különös Rész, A 2012. évi C. törvény alapján*. Budapest, Hvg-orac, 2013. 2. kiadás, 72.

⁴¹ 23/1990 (X.31.) AB határozat

⁴² POLT i.m. III. Kötet, 152-153.

⁴³ B.368/2011/8., B.531/2009/8., B.45/2008/6., Bf.123/2006/5., Bf.75/2013/14., B.988/2005/63., B.1238/2010/29., B.123/2011/6., B.255/2009/59., Bf.189/2007/8., Bf.258/2012/8.

⁴⁴ Bf.123/2006/5., Bf.75/2013/14., B.123/2011/6., B.255/2009/59., Bf.261/2007/8., Bf.75/2007/19., Bf.258/2011/301., Bf.224/2012/9.

⁴⁵ Bf. 75/2007/19.

idegességében, egy alkalommal, közepes-nagy erőhatással mellbe szúrta a vele szemben ülő sértettet.

Egy másik esetben⁴⁶ a vádlott figyelmeztette feleségét és a sértettet, hogy ne hangoskodjanak. Az ittas sértettnek ez nem tetszett, apja (vádlott) után ment a szobába és kétszer hanyatt lökte. A súlyosan ittas vádlott ettől indulati állapotba került, és megragadta sétapálcáját, abból a szuronyt kihúzta, és a sértettbe szúrta.

Az idős, illetve a fiatal életkort nyolc esetben⁴⁷ értékelte nyomatékos enyhítő körülményként a bíróság. Az egyszer megjelenő fiatal korból származó különös méltánylást a bíróság azzal indokolta, hogy „a vádlott személyisége még kialakulatlan, életkoránál éretlenebb személyiséggel rendelkezik, arra a fiatal korra jellemző nyitottság, külvilág felé fordulás jellemző. Nem elég integrált, nem elég érett, és bár a gondolkodási épsége jó, a mentális kontroll alacsony. Vágyteljesítő mohóság, infantilizmus, labilitás és bizonytalanság rontják nála a valóságészlelés optimális szintjét. A kudarcot nehezen viseli, racionalizálja azokat. A nehézségek, a felelősség elől menekül.”⁴⁸

Az egészségi állapot⁴⁹ tekintetében is nyolc ítélet határozza meg azon egészségromlást, amely különös méltánylás indoka volt a határozat meghozatala során. Az egészségügyi állapot károsodásának mértékét a méltánylást érdemlő körülmény megítélésének szempontjából széles skálán értékelte a bíróság. A nagyfokú idegi típusú, azaz belsőfül vagy hallópálya károsodás okozta hallásvesztés mellett, magas vérnyomásos megbetegedés, cukorbetegség, súlyos szívbetegség, végtagi betegség (combtörés), illetve agyalapi verőér területi keringési zavar (BBI) is megalapozta az egyes esetekben a vizsgált szakasz alkalmazását.

A bűncselekmény kísérleti szakban⁵⁰ maradását hét esetben értékelte olyan különös méltánylást érdemlő körülménynek a bíróság, amelyben alkalmazhatónak találta a szabadságvesztés fele részének letöltése utáni feltételes szabadságra bocsátását.

⁴⁶ Bf.224/2012/9.

⁴⁷ B.368/2011/8., B.10/2011/97., Bf.75/2013/14., B.988/2005/63., B.1238/2010/29., B. 330/2005/30., B.255/2009/59., Bf.189/2007/8.

⁴⁸ B.10/2011/97.

⁴⁹ Bf.745/2011/10., Bf.261/2007/8., Bf.258/2012/8., Bf.18/2010/5., Bf.224/2012/9., Fk.526/2008/31., Bf.75/2013/14., B.497/2010/29.

⁵⁰ B.368/2011/8., B.531/2009/8., B.45/2008/6., Bf.123/2006/5., B.123/2011/6., Bf.75/2007/19., Bf.224/2012/9.

A személyiségzavart⁵¹ – az elmeállapot és a szellemi hanyatlást is beleértve – hét ítéletben ítélték különös méltánylást érdemlő körülménynek.

Egy ügyben⁵² a vádlott felesége sérelmére egy természetfotózás alkalmával erőszakos közöszlést követett el egy férfi. Az amúgy is rossz fizikális és pszichés állapotban lévő vádlottat ez lelkiileg is összetörte, fizikálisan is csak rontott az állapotán, képtelen volt a feleségével kapcsolatos eseményt feldolgozni. Egyre többször nyúlt alkoholhoz, és a kocsmában többször került zaklatott állapotba. Az elégtétel gondolata foglalkoztatta, és felmerült benne, hogy régi barátja, akivel az utóbbi időben haragosi viszonyba került, köze volt a felesége megerőszakolásához. Az elkövetés napján a kocsmában a sértett mellé lépett, és közepes erősséggel hason szúrta. A vádlottnál szenzitív paranoid személyiségzavar volt feltárható, amely az elszenvedett lelki trauma hatására (felesége megerőszakolása) elmebetegség szintet elérő dekompenzációnak alapot adott, illetve e személyiség talaján jött létre heveny kóros elmeállapot.

Egy másik ügyben⁵³ a 69 éves vádlottnál magasvérnyomás-betegség és agyi érelmeszesedés talaján kialakult, emlékezeti károsodással és szellemi hanyatlással, a kritikai és ítéletalkotási funkciók károsodásával járó psychoszindróma állt fenn. A vádlott személyiségében schizoid vonások, szenzitív beállítódás volt megfigyelhető meg, az elmebetegség és a kóros személyiség szintjét mindez azonban nem érte el. Ismeretlen okból veszekedés közben a vádlott indulati állapotba került, és 48 alkalommal megszúrta a sértettet. Az igazságügyi elme-orvosszakértői vélemény megállapította, hogy „a vádlott nem szenved olyan pszichés megbetegedésben, amely az elmebetegség szintjét elérné. Ugyanakkor szervi alapon kialakult emlékezeti hanyatlás, és dementia állapítható meg nála, a kritikai és ítéletalkotási funkciók károsodásával járó organikus psychosyndromával.”

A bíróság a másodrendű vádlott személyiségét – „Szenzitív, sértődékeny, könnyen konfliktusba kerülő, hypobuliás, csábítható, sodorható, éngyenge, érzelmi-indulati életében szegényes, laza szabályozottságú, öndestruktív, pszichopátiás személyiségszerkezetű egyén disszociális jellegzetességekkel, morális deficitekkel.”⁵⁴ – tekintette különös méltánylást érdemlő körülmények, annak ellenére, hogy személyiségzavara nem közelítette meg a kóros elmeállapotot, de az megkönnyítette a bűncselekményben való részvételét.

⁵¹ Bf.59/2010/3., B.497/2010/29., B.330/2005/30., B.255/2009/59., Bf.18/2010/5., B.988/2005/63., B.10/2011/97.

⁵² B.255/2009/59.

⁵³ B.330/2005/30.

⁵⁴ B.988/2005/63.

A Fővárosi Ítéltábla határozatában⁵⁵ a vádlott – aki kórházi ellátásra szorult, mivel férjét fojtogatta – személyiségzavarára hivatkozva döntött a feles kedvezmény alkalmazásáról. A vádlott egy rablás elszenvedője volt, melynek következményeként pszichiátrián kezelték. Ezt követően kórlefolyását a családon belüli konfliktusok által kiváltott idegesség, átmeneti depressziós hangulatzavar és szorongás jellemezték, mely miatt könnyen agresszívvá válik és feszültségét nem képes fékezni.

A megvizsgált ítéletek közül öt esetben a tényfeltáró beismerő vallomásra⁵⁶, négy esetben a kiskorú gyermekekről való gondoskodás⁵⁷, illetve eshetőleges szándékkal való elkövetés⁵⁸, míg három esetben a sértetti megbocsátás⁵⁹ jelentette a feles kedvezmény alkalmazásának alapját.

A bíróság két esetben hivatkozott e tényállás esetében az időmúlásra⁶⁰ és a vádlotti megbánásra⁶¹, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy e körülményeket önmagukban nem tekintette az illetékes bíróság különös méltánylást érdemlő körülménynek.

Egy esetben a bűncselekmény elkövetésében betöltött bűnsegédi minőségre⁶² tekintettel rendelkezett a bíróság a vádlott a szabadságvesztés fele részének letöltése utáni feltételes szabadságra bocsátásról.

Ezen ügyben a II. rendű vádlott – bűnsegédi minőségét megalapozandó – részletesen elmondta, hogyan valósítaná meg az I. vádlott helyében az ölési cselekményt. Bár a II. r. vádlott több alkalommal nemtetszését fejezte ki, mégis újabb és újabb ötletekkel látta el barátját az elkövetés utáni időszakról, majd a menekülésről. A gyújtózsinór elkészítésében is segítségére volt az I. rendű vádlottnak, illetve egy muzeális fegyvereket forgalmazó szaküzlet honlapját ajánlotta neki, majd együtt gyakorolták a fegyverrel való lövést.

3.1.2. Erős felindulásban elkövetett emberölés

A Nyíregyházi Törvényszék ítéletében a vádlott beismerő vallomását, megbánó magatartását

⁵⁵ Bf.18/2010/5.

⁵⁶ B.531/2009/8., Bf.75/2013/14., B.497/2010/29., Bf.75/2007/19., Bf.224/2012/9

⁵⁷ B.531/2009/8., B.497/2010/29., Bf.258/2011/30., Bf.141/2009/6

⁵⁸ B.531/2009/8., Bf.75/2013/14., Bf.75/2007/19., Bf.224/2012/9

⁵⁹ B.497/2010/29., Bf.75/2007/19., Bf.224/2012/9

⁶⁰ Bf.261/2007/8., Bf.224/2012/9

⁶¹ Bf.123/2006/5., Bf.261/2007/8.

⁶² B.10/2011/97.

és büntetlen előéletét⁶³, míg a Fővárosi Ítéltábla a vádlott javára a büntetlen előéletét, a megbánását és az elkövetés után a sértettnek nyújtott segítséget értékelte erősen méltányolható körülményként.⁶⁴

3.1.3. Testi sértés

A testi sértés bűncselekményhez kapcsolódóan tizenkilenc ítéletet vizsgáltunk. Ezek közül a legtöbb, azaz hét esetben az eljárás során tanúsított magatartást⁶⁵ – mint a tényfeltáró és bűnösségre is kiterjedő, illetve egyes esetben a részleges beismerő vallomás – és a büntetlen előélet⁶⁶ értékelte a bíróság különös méltánylásra érdemes körülményként.

Öt esetben a sértetti megbocsátásra⁶⁷, a sértetti közrehatásra⁶⁸ és a vádlotti megbánásra⁶⁹ tekintettel rendelkezett a bíróság a feles kedvezmény megadásáról.

Például egy adott ügyben⁷⁰ a sértett provokatív, durva magatartása játszott szerepet a bűncselekmény elkövetésében. A sértett ittas állapota miatt a helyiségben tartózkodó több személybe is, köztük a vádlottba is belekötött. Köztük szóváltás alakult ki, melynek alapját képezte, hogy a sértett a vádlott elhunyt édesanyját és elhunyt öccsét szidalmazta. Majd ezt követően a sértett a kávézóba való visszaérkezésekor ismételten odament a vádlotthoz, amelyből kifolyólag ismét szóváltás alakult ki közöttük. A vádlott ezt megunva követette el a testi sértés büntetét.

Míg egy másik ügyben⁷¹ a vádlott magas szintű megbánását értékelendő annak „a cselekmény következményeinek jóvátétele, a vádlott a köz javára, önként végzett ingyenes tevékenysége”, illetve „a jelentős összeg megfizetésére irányuló megállapodásban is kifejeződő megbánása és jóvátételi szándéka”, mint különös méltánylást érdemlő körülményt a vádlott javára értékelte a bíróság.

⁶³ B.423/2012/6.

⁶⁴ Bf.342/2009/7.

⁶⁵ B.272/2010/5., B.295/2009/6., B.1129/2010/9., B.36/2007/11., Bf.141/2010/5., Bf.69/2013/10., Bf.231/2009/9.

⁶⁶ B.295/2009/6., B.36/2007/11., Bf.89/2006/6., Bf.434/2013/6., B.198/2012/13., B.381/2007/9., Bf.203/2011/29.

⁶⁷ Bf.141/2010/5., Bf.123/2008/12., Bf.128/2007/6., Bf.69/2013/10., Bf.154/2012/16.

⁶⁸ B.272/2010/5., B.753/2009/27., Bf.434/2013/6., B.381/2007/9., Bf.231/2009/9.

⁶⁹ B.272/2010/5., B.1129/2010/9., B.36/2007/11., Bf.141/2010/5., Bf.231/2009/9.

⁷⁰ B.753/2009/27.

⁷¹ Bf.141/2010/5.

Négy esetben a bíróság az életkort⁷², a kiskorú gyermek eltartásáról való gondoskodást⁷³ – beleértve a családfenntartó szerep betöltését is –, illetve a helyreállított életvitelt⁷⁴ értékelte a feles kedvezmény alapjának. Utóbbinál a személyi és családi körülményekben való változásban, a határozott jövőképpel rendelkezés, illetve tanfolyamra beiratkozásban, vagy épp az alkoholista életvitelt nem folytató magatartásban mutatkozott meg a nevezett körülmény.

Három ítéletben a vádlottak – különböző erősségű – mentális zavara alapozta meg a feles kedvezmény alkalmazását. Egyes esetben a vádlott elmeállapotának enyhe fokú korlátozottságát⁷⁵, vagy a személyiségszerkezetét⁷⁶, illetve a hosszabb ideje fennálló, gyógyszeres és terápiás kezelést igénylő megromlott pszichés és testi betegségben való szenvedését⁷⁷ tekintette különös méltánylást érdemlő körülménynek az illetékes bíróság.

Az eshetőleges szándék⁷⁸ és az időmúlás⁷⁹ két esetben jelentett a vádlott számára különös méltánylást érdemlő körülményt.

3.1.4. Foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés

Foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekményhez kapcsolódóan két ítéletet vizsgáltunk meg.

Az egyik esetben a másodfokú bíróság a két vádlott személyi oldalán jelentkező pozitív körülményeket – így a büntetlen előéletüket és a kisgyermekes családi állapotukat – valamint az időmúlást értékelte különös méltánylásra érdemesnek.⁸⁰

Míg egy másik ügyben az elsőfokú bíróság különös méltánylást érdemlő körülményként értékelte azt, „[...] hogy az eljárás végére a tervezett otthon-szülés jogi

⁷² B.295/2009/6., B.1129/2010/9., B.160/2009/45., B.36/2007/11.

⁷³ Bf.141/2010/5., Bf.231/2009/9., Bf.128/2007/6., Bf.69/2013/10.

⁷⁴ B.423/2010/13., Bf.123/2008/12., Bf.154/2012/16., Bf.128/2007/6.

⁷⁵ B.295/2009/6.

⁷⁶ B.113/2009/43. „A vádlott diszharmonikus személyiségszerkezete és működésmódja, önmaga képességeinek, szakmai határainak a túlértékelése cselekményei elkövetését megkönnyítették és elősegítették.”

⁷⁷ Bf. 141/2010/5. „Szorongásos, depressziós panaszokkal járóbetegként - poszttraumás stressz zavar, recurrens depresszió, súlyos depressziós epizód, egyéb meghatározott szorongásos zavar tünetcsoport diagnózissal osztályos felvétel mellett - rendszeres terápiás és gyógyszeres pszichiátriai gondozás alatt, illetőleg pszichoszomatikus jellegű szív- és közérzeti panaszai kapcsán belgyógyászati kivizsgálás alatt, mely szervi eltérést nem tárt fel.”

⁷⁸ Bf.141/2010/5., B.198/2012/13.

⁷⁹ B.36/2007/11., Bf.203/2011/29.

⁸⁰ Bf.943/2011/5.

szabályozása elkészült és – bár az nem jelent garanciát arra, hogy [az] I. r. vádlott az újabb szabályokat el fogja fogadni és azok szerint fog eljárni, tekintve, hogy jelen eljárásban is éppen szándékos szabályszegése miatt került sor a büntetőjogi felelősségre vonására – mégis olyan jelentős változás következett be e jogalkotás hatására a tervezett otthon-szülés feltételrendszerében, hogy ennek a bíróság meglátása szerint a vádlott jövőbeni magatartására is ki kell hatnia.”⁸¹

3.2. Az egészséget veszélyeztető bűncselekmények

A kábítószeres veszélyessége abból származik, hogy „[...] rövid időn belül kialakul fizikai, illetve pszichikai függőség, majd a totális testi és szellemi leépülés.”⁸²

3.2.1. Kábítószerrel való visszaélés

A kábítószerrel való visszaélés bűncselekmény körében huszonkettő ítéletet vizsgáltunk meg. A legtöbb, azaz tizenegy esetben a büntetlen előélet⁸³, míg tíz esetben a beismerő vallomás⁸⁴ jelentett olyan különös méltánylást érdemlő körülményt, amelyre a bíróság alkalmazhatónak találta a feles kedvezményt.

Az időmúlás⁸⁵ kilenc esetben jelent meg a vizsgált ítéletekben különös méltánylást érdemlő körülményként.

Öt esetben⁸⁶ a kiskorú gyermek, illetve gyermekek eltartása, illetve a róluk való gondoskodás – beleértve a várandósság is – enyhítő körülményként jelent meg.

Négy ítéletben a megbánást⁸⁷, illetve a helyreállított életvitelt⁸⁸ értékelte a bíróság olyan jelentős enyhítő körülményként, amely következtében alkalmazhatóvá vált a régi Btk. 47. § (3) bekezdése.

⁸¹ B.567/2010/83.

⁸² BELOVICS [et al.] (2013) i.m. 138.

⁸³ B.149/2011/53., B.14/2006/118., B.1223/2010/95., Bf.151/2010/8., Bf.275/2011/6., Bf.149/2011/20., Bf.200/2007/22., Bf.340/2010/9., Bf.13/2009/10., Fkf.337/2010/12., Fk.811/2005/30.

⁸⁴ B.149/2011/53., B.14/2006/118., B.663/2007/167., B.1223/2010/95., Bf.275/2011/6., Bf.149/2011/20., Bf.200/2007/22., Bf.367/2012/28., Bf.243/2009/24., Bf.13/2009/10.

⁸⁵ B.149/2011/53., B.663/2007/167., B.1223/2010/95., Bf.151/2010/8., Bf.367/2012/28., Bf.340/2010/9., Bf.315/2010/15., Fkf.337/2010/12., Bf.391/2010/24.

⁸⁶ B.14/2006/118., Bf.64/2012/10., B.663/2007/167., B.1223/2010/95., Bf.13/2009/10.

A helyreállított életvitel alatt a bíróság egy ügyben a vádlott az előzetes letartóztatása megszüntetését követően munkahelyen való elhelyezkedését értette, mellyel biztosította megélhetését, illetve nem került összeütközésbe a törvénnyel.

Másik hasonló esetben a vádlott életvezetése iránt nem merült fel kifogás, ezt bizonyítja, hogy legális munkahelye és jövedelme van, családot alapított és újabb büntetőeljárás nem indult ellene.

Míg két esetben a vádlott életvezetésének pozitív irányba való változására hivatkozott indokolásában a bíróság.

Az életkor⁸⁹, illetve a betegség és az orvosi kezelésre szorulás⁹⁰ három esetben jelent meg a vizsgált ítéletekben.

Két esetben az orvosi gyógykezelés – elvonókúra – a vádlottak kábítószerrel kapcsolatos életvitelének megváltozását foglalja magába.

Egy esetben a vádlott szív-és érrendszeri betegségben, II. típusú cukorbetegségben, koleszterin, illetve nicotin abusus betegségben szenvedett. Ezen kívül szívinfarktusa miatt állandó orvosi kezelésre szorult.

E tényállás kapcsán a bűnsegédi magatartás⁹¹ két ítéletben eredményezett kedvezményt a vádlott számára.

Egy-egy esetben a kísérlet⁹², illetve a hatóságokkal együttműködő magatartást⁹³ értékelte a bíróság a vádlottak javára.

3.3. Az emberi szabadság elleni bűncselekmények

Az Alaptörvény által is biztosított és védelmezett cselekvési, illetve személyi szabadság ellen elkövetett bűncselekmények „az ember akaratának megfelelő cselekvési, illetve a tartozódási hely megválasztásának szabadsága ellen irányulnak.”⁹⁴

⁸⁷ B.149/2011/53., Bf.63/2009/9., Bf.200/2007/22., Fkf.I.337/2010/12.

⁸⁸ B.1283/2010/14., B.397/2010/53., Bf.315/2010/15., Bf.391/2010/24.

⁸⁹ Bf.200/2007/22., Bf.265/2011/9., Bf.102/2007/8.

⁹⁰ Bf.200/2007/22., Bf.13/2009/10., Bf.340/2010/9.

⁹¹ B.149/2011/53., B.14/2006/118.

⁹² B.1223/2010/95.

⁹³ Bf.63/2009/9.

⁹⁴ POLT i.m. III. Kötet, 167.

3.3.1. Emberkereskedelem

Az első vizsgált ítéletnél a másodfokú bíróság úgy ítélte meg, hogy „a rendezett körülmények között élő terhelnél az enyhítő hatású bűnösségi tényezők nagy nyomatéka különös méltánylást alapoz meg [...]”⁹⁵ amely indokoltá teszi a feles szabály alkalmazását. Ugyanakkor a Fővárosi Ítéltábla az ítélet indoklásában nem fejti ki, hogy pontosan mit is tekinthetünk enyhítő hatású bűnösségi tényezőknek, de az elsőfokú bíróság ítéletéből következtethetünk rá.

Az első fokú bíróság enyhítő körülményként értékelte többek között azt, hogy a vádlott „epilepszia betegségéhez személyiségtorzulás társul, amely a cselekmény idején is megvolt, továbbá a cselekmény kialakulásához hozzájárulhatott és enyhe mértékben korlátozta a terheltet cselekménye társadalomra veszélyes következményeinek a felismerésében, vagy a felismerésnek megfelelő magatartás tanúsításában.”⁹⁶, valamint hogy a cselekmények egy része kísérleti szakban maradt.

Az emberkereskedelem tényállásán belül a másik vizsgált ítéletben a Fővárosi Ítéltábla egyrészt az elsőfokú ítélet óta eltelt további időmúlásra, másrészt a vádlottakkal szemben egyébként is felmerülő nagyszámú enyhítő körülményre figyelemmel állapította meg a feles kedvezmény alkalmazását.⁹⁷ A másodfokú bíróság ítélete nem nevesít a vádlottakkal szemben felmerülő nagyszámú enyhítő körülményt, így vélhetően a Fővárosi Bíróság által megállapított enyhítő körülményeket vette alapul.

Az elsőfokú bíróság mindhárom vádlott esetében enyhítő körülményként értékelte az időmúlást és a büntetlen előéletet, míg a IV. és VI. rendű vádlott vonatkozásában azon tény, hogy kiskorú gyermek eltartásáról gondoskodnak.⁹⁸

3.4. A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények

Az ember nemi életének szabadságához fűződő társadalmi érdek minden korban jelentőséghez jutott.⁹⁹

3.4.1. Erőszakos közöszlész

⁹⁵ Bf.61/2012/7.

⁹⁶ B.102/2009/93.

⁹⁷ Bf.289/2008/12.

⁹⁸ B.991/2007/42.

⁹⁹ BELOVICS [et al.] (2013) i.m. 189.

Az e tényálláshoz tartozó egyetlen ügyben¹⁰⁰ a feles kedvezmény alkalmazását a bíróság a vádlott gyermekeihez való viszonyulásával – mely során a vádlott a gyermekeivel való együttélés ideje alatt is, majd miután gondozásba kerültek, nem változott ragaszkodása gyermekeihez és lehetőségeihez mérten gondoskodik róluk –, illetve személyiségével indokolta.¹⁰¹

3.5. Közlekedési bűncselekmények

A közlekedési bűncselekmények közül az alábbiakban a közúti baleset okozásához, illetve az ittas járművezetéshez tartozó különösen méltányolható körülményeket vizsgáltuk meg.

3.5.1. Közúti baleset okozása

Közúti baleset okozása bűncselekmény körében öt ítéletet tartozik a kutatásunk körébe.

Négy esetben, vagyis egy ítélet kivételével a büntetlen előélet¹⁰² számított különös méltánylást érdemlő körülménynek.

A bíróság három esetben hivatkozott arra, hogy a vádlott – a néhány hónapos gyermekről, kiskorú, illetve felsőfokú tanulmányokat folytató nagykorú – gyermek eltartásáról gondoskodik¹⁰³.

Két-két esetben a bíróság a beismerő vallomására¹⁰⁴, a megbánó magatartására¹⁰⁵, valamint kifogástalan közlekedési előéletére¹⁰⁶ való hivatkozással határozott a feles szabály alkalmazásáról.

¹⁰⁰ „A veszekedés során az ittas állapotban lévő vádlott - aki felesége elutasítása miatt akkor már több éve nem létesített szexuális kapcsolatot - egyszer csak arra gondolt, hogy szexuális vágya kielégítése céljából lányával közösen, ezért magával húzta a hálószobába, majd megragadta a gyermeket és az ágyra lökte. Ezt követően kigombolta a nadrágját és elővetette a nemi szervét, majd lehúzta lánya nadrágját, ám a bugyiját nem. Az akkor még 12. életévét be nem töltött gyermek próbált az apja által kifejtett erőszaknak ellenállni, kiabált, sírt, kapálózott és kezével pofozta a vádlottat, aki azonban megfogta a lábát és megpróbált rámászni a hanyatt fekvő gyermekre. Ez azonban nem járt eredménnyel. A vádlott másik gyermeke közbelépése, illetve a sértett védekezése hatására cselekményével felhagyott.”

¹⁰¹ B.1062/2009/11.

¹⁰² B.286/2010/16., B.198/2007/64., B.446/2009/38., B.998/2008/59.

¹⁰³ B.446/2009/38., Bf.935/2009/7., B.998/2008/59.

¹⁰⁴ Bf.935/2009/7., B.998/2008/59.

¹⁰⁵ B.998/2008/59., Bf.935/2009/7.

¹⁰⁶ Bf.935/2009/7., B.998/2008/59.

3.5.2. Járművezetés ittas állapotban

E bűncselekményi körben két ítéletet vizsgáltunk meg, amelyekben a bíróság a feles szabályt alkalmazta.

Adott ügyben a bíróság „enyhítő körülményként értékelte azt, hogy a vádlott büntetlen előéletű, a kifogástalan közlekedési előéletét, azt, hogy önmaga is igen súlyosan megsérült a balesetben, azt, hogy magatartása folytán közeli, gyermekkorú barátját veszítette el, a vádlott terhére nem róható időmúlást, valamint a bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomását.”¹⁰⁷

A másik vizsgált ügyben¹⁰⁸ a Fővárosi Bíróság, mint másodfokú bíróság a kedvező személyi körülményeket és a vádlott büntetlen előéletét, eddigi kifogástalan életvezetését, a jelentős időmúlást különös méltánylást érdemlőnek értékelte.

3.6. Korrupciós bűncselekmények

A közélet tisztasága „[...] az állami, társadalmi szervek, a hivatalos és más fontos, közfeladatot ellátó személyek törvényes, elfogulatlan és befolyástól mentes működését jelenti. A korrupciós bűncselekményekkel pont az ezen szervekbe és személyekbe vetett bizalom inog meg, amely aláássa a társadalom szabályszerű működését is, valamint mérgezi a gazdaságot.”¹⁰⁹

3.6.1. Vesztegetés

A vesztegetés bűncselekményhez kapcsolódóan nyolc ítéletet vizsgáltunk meg.

A legtöbb, azaz öt esetben az időmúlást¹¹⁰ és a rendezett, kifogástalan életvitelt¹¹¹ – beleértve a büntetlen előéletet –, míg négy ítéletben pedig az idős életkort¹¹² értékelte olyan nyomatékos enyhítő körülményként a bíróság, amelyre figyelemmel alkalmazhatónak tartotta a feles kedvezményt.

¹⁰⁷ B.752/2010/16.

¹⁰⁸ Bf.8526/2010/10.

¹⁰⁹ POLT i.m. V. Kötet, 183.

¹¹⁰ B.419/2008/36., Bf.363/2011/13., Bf.84/2011/23., Bf.84/2011/75., B.447/2010/64.

¹¹¹ B.108/2009/45., Bf.363/2011/13., Bf.84/2011/23., Bf.84/2011/75., B.447/2010/64.

¹¹² B.108/2009/45., Bf.84/2011/75., B.447/2010/64., KB.7/2011/18.

Az egészségi állapot, mint különös méltánylást érdemlő körülmény három esetben jelentett kedvezményt az elítélteknek.¹¹³ Az egészségi állapot tekintetében két ítélet pontosan meghatározza azon egészségromlást¹¹⁴, amely különös méltánylás indoka volt a határozat meghozatala során, míg egy ítéletben a vádlott „megrendült egészségi állapotára” hivatkoznak mindenfajta további kifejtés nélkül.

Egyes esetekben az eljárás során tanúsított magatartás, mint az őszinte megbánás¹¹⁵, illetve a bűnösségére is kiterjedő, tényfeltáró beismerő vallomás¹¹⁶, továbbá a bűncselekmény elkövetésében betöltött bűnsegédi minőségre¹¹⁷ tekintettel rendelkezett a bíróság arról, hogy a vádlottak a szabadságvesztés fele részének letöltése után feltételes szabadságra bocsáthatóak.

A bíróság a vádlott enyhítő körülményének tekintette azt, hogy három gyermek részbeni eltartásáról kell gondoskodnia.¹¹⁸ Továbbá azt is, hogy a vádlott szakmai elismerése – mint egy kórház tüdő-belgyógyászati osztályának osztályvezető főorvosa –, mellyel a Debreceni Ítéltábla a határozatában¹¹⁹ a kedvezmény megadását indokolta.

3.6.2. Befolyással üzérkedés

Ezen tényállás elkövetőjének javára a bíróság enyhítő körülményként értékelte az őszinte feltáró jellegű beismerő vallomását, két kiskorú gyermek eltartásáról való gondoskodását és a megbánást mutató magatartását. Azzal, hogy magatartásával hozzájárult az eljárás gyors befejezéséhez, valamint a neki fel nem róható, időközben beállott jelentős időmúlást is figyelembe véve indokoltnak látta a bíróság a vizsgált kedvezmény alkalmazását.¹²⁰

3.7. Közbiztonság elleni bűncselekmények

¹¹³ Bf.120/2010/5., Bf.84/2011/75., KB.7/2011/18.

¹¹⁴ 1. A gerincvelő bántalmak következtében kialakult járászavar (spinalis ataxia) középsúlyos tünetei – széles alapú nehezített járás, renyhe saját reflexek, fájdalomérzés csökkenés, gyengült izomerő – voltak észlelhetők. 2. „Elsődleges magasvérnyomás-betegség, agytörzsi vérátáramlási zavar, elsődleges nyílt zugú zöldhályog mindkét szemén, hangulatzavarok, egyéb meghatározott szorongásos zavar, körülírt agyi elhalás következményei, térdkalács elfajulásos megbetegedése, a vállízület mozgáskorlátozottsága, nem-inzulin függő cukorbetegség szövődmények nélkül.”

¹¹⁵ Bf.120/2010/5.

¹¹⁶ KB.7/2011/18.

¹¹⁷ B.447/2010/64.

¹¹⁸ Kbf.17/2007/10.

¹¹⁹ Bf.84/2011/23.

¹²⁰ Bf.3/2012/6.

A közbiztonság elleni bűncselekmények „[...] általában nem konkrét személy jogait sértik vagy veszélyeztetik, nem konkrét dolgot fenyegetnek, hanem káros hatásuk ennél szélesebb kört érint, a polgárok nagyobb vagy szűkebb csoportját, illetve előre meg nem határozható anyagi javakat.”¹²¹

3.7.1. Terrorcselekmény

A vizsgált ítéletben a bíróság a vádlottat terrorcselekmény elkövetésével fenyegetés és löszerral visszaélés büntetőjében bűnösnek találta.¹²²

A bíróság különös méltánylást érdemlő körülménynek ítélte a vádlott büntetlen előéletét, „[...] megbánást tanúsító és feltáró jellegű a bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomását, valamint azt a körülményt, hogy egyre rosszabbra forduló gazdasági helyzete miatt kilátástalannak ítélt végső elkeseredésében követte el a terrorcselekménnyel fenyegetés büntetését.”¹²³

3.8. Közbizalom elleni bűncselekmények

Ezen bűncselekmények „az okiratok, az azonosító jelek vagy bizonyos adatok valódiságába vetett bizalmat sértik [...] melyek a jogi ügyletek és a gazdasági forgalom rendes menetének eltorzítására, az ügyletek megkötésében résztvevők félrevezetésére alkalmasak.”¹²⁴

3.8.1. Közokirat-hamisítás

A bíróság, közokirat-hamisítás büntetőjében, mind a két ügyben különös méltánylást érdemlő körülménynek ítélte az időmúlást, beleértve az eljárás igen hosszú időtartamban történő elhúzódását, illetve a hosszú tartamú – 28 hónap –, előzetes letartóztatást is.¹²⁵

¹²¹ BELOVICS [et al.] (2012) i.m. 494.

¹²² A vádlott „2007. október 25. és november 6., valamint 2008. szeptember 9. és szeptember 18. közötti időszakban olyan fenyegető tartalmú üzeneteket küldött elektronikus levélben a hivatalban lévő kormánynak, amelyben 90 millió forint kifizetését követelte azzal, hogy nemteljesítés esetén robbantásos merényleteket hajt végre. A követelés nyomtatékosításául 2007. november 6-án egy házilag készített bomba leírását és fényképfelvételét is mellékelte, míg 2008. szeptember 11-én megjelölte üzenetében egy általa elhelyezett gyújtószerkezet megtalálási helyét, és megjelölte működési elvét.” Továbbá a házkutatás során „három darab olyan löszert szerzett meg és tartott, amelynek megszerzése, tartása rendőrhatalósági engedélyhez kötött, és ilyen engedéllyel a vádlott nem rendelkezett.”

¹²³ B.1103/2009/16.

¹²⁴ BELOVICS [et al.] (2012) i.m. 556-557.

¹²⁵ B.1071/2005/230., B.304/2008/351.

Egy esetben egy nagy értékű, 400.000 eurós jacht eltulajdonítását és Ukrajnába történő értékesítését tervezték, melyet az I. r. vádlott megbízásából a II. r. vádlott vezetett hamis magyar hajóvezetői engedéllyel, illetőleg az ő fényképével ellátott hamis útleveél is készült. A bíróság különös méltánylást érdemlő körülményként értékelte azt, hogy a II. r. vádlottnak – mint holland állampolgárnak – a büntetést várhatóan idegen nyelvi környezetben kell letöltenie.¹²⁶

Míg a másik ítéletben – az időmúlással egyetemben – a vádlott büntetlen előéletére alapozta a bíróság a feles kedvezmény megadását.¹²⁷

3.9. Vagyon elleni erőszakos bűncselekmények

A vagyon elleni erőszakos bűncselekményeknél a személy elleni, illetőleg a dolog elleni erőszakról a személyre közvetlenül áttevődő erőszak, valamilyen formában tényállási elemként fogalmazódik meg.¹²⁸ Rablás esetében, mint a legsúlyosabb vagyon elleni erőszakos bűncselekmény¹²⁹ három, míg a zsaroláshoz és önbíráskodáshoz kapcsolódóan egy-egy ítéletet vizsgáltunk.

3.9.1. Rablás

Ezen elkövetési magatartást megvalósító vádlottak esetében a vizsgált ítéletek közül egy esetben az eddig említett, különösebb magyarázatot nem kívánó körülményekre – mint a büntetlen előéletre, nehéz anyagi helyzetre, kiskorú gyermekek eltartására és a megbánásra – alapozta a bíróság a feles kedvezmény alkalmazását¹³⁰, míg a másik két vizsgált ügyben a körülmények ismertetése – még ha csak csekély mértékben is, de – elkerülhetetlen.

Az egyik vizsgált ügyben a bíróság a két fiatal vádlott esetében a számos enyhítő körülmény – mint például a megbánás, az együttműködés, illetve a kár megtérülése – közül a vádlottak személyi körülményeit ítélte különös méltánylásra érdemesnek, többek között azt, hogy a bűncselekményt fiatal felnőttként, a 18. életévüket alig meghaladva követték el. További különös méltánylást érdemlő körülménynek tekintette a bíróság a tisztuló, realitással

¹²⁶ B.304/2008/351.

¹²⁷ B.1071/2005/230.

¹²⁸ POLT i.m. VII. Kötet, 7.

¹²⁹ Uo. 8.

¹³⁰ B.213/2010/9.

párosuló jövőképüket, illetve azt, hogy a személyiségükben oly mérvű torzulás következett be, mely miatt máig pszichológusi segítséget igényelnek.¹³¹

E tényálláshoz kapcsolódó utolsó vizsgált ítéletben a bíróság a vádlott személyiségét illetve az enyhítő körülményeket tekintette olyan tényezőknek, amelyek megalapozták a feles szabály alkalmazását.

Ugyanakkor, míg az enyhítő körülmények nevesítve vannak az ítéletben – a vádlott bűnösségére is kiterjedő beismerő vallomása, megromlott pszichés állapota, megbánó magatartása, az a tény, hogy sem a bűncselekményt megelőzően, sem azt követően nem állt összeütközésben a törvénnyel, valamint az, hogy a cselekmény kísérleti szakban maradt – addig a „vádlott személyisége”, mint a másik különös méltánylást érdemlő körülmény tartalma nem egyértelmű. A bíróság által személyesen a tárgyaláson érzékelteken túl, az indokolásból a vádlott személyiségének pozitív megítélését tükrözheti az, hogy „folyamatosan arra törekedett, hogy munkaerejét használni tudja, ezáltal jusson legális jövedelemhez. A személyiségében eleve rejlő mentális zavart éveken keresztül nem tudta enyhíteni, amelyet tovább fokozott a házasságának felbomlása, a szülei halála, a munkahelye elvesztése.” „A fenti lelkiállapotot jól tükrözi a vádlott cselekmény előtti magatartása a folyamatos hezitálás, dúlt benne a motívumok harca, betért a bank ügyfélterébe, de kis idő múlva kilépett onnan [...] végül a kijáratnál gondolta meg magát és visszatért az ügyfélrészlegbe. Ezt követően viszont már győzött benne a megvalósítás szándéka [...].”¹³²

3.9.2. Zsarolás

Az egyetlen vizsgált ítéletben a bíróság lehetőséget látott a Btk. 47.§ (3) bekezdésének alkalmazására a vádlott idős korára, büntetlen előéletére és a megromlott egészségi állapotára – mint magas vérnyomás, zöldhályog, pajzsmirigy, cukor- és visszérbetegsége – figyelemmel.¹³³

3.9.3. Önbíráskodás

Az önbíráskodás büntette miatt elítélt vádlott esetében a Fővárosi Ítéltábla különös méltánylást érdemlő körülménynek értékelte „[...] az időmúlást, azt, hogy [a vádlott] két

¹³¹ B.100/2010/41.

¹³² B.1313/2010/11.

¹³³ Bf.81/2010/9.

kiskorú gyermek eltartásáról köteles gondoskodni, és hogy a felesége az autoimmun betegsége miatt nem tud elhelyezkedni, illetve a szülők szintén betegek, így az I. r. vádlott a családfenntartó.”¹³⁴

3.10. Vagyon elleni bűncselekmények

„A vagyon elleni bűncselekmények – ezen belül is a lopás – a legrégebbi, de napjainkban is a leggyakrabban előforduló bűncselekmények. Közös jellemzője e deliktumoknak, hogy „[...] társadalomra veszélyességük súlya pontosan mérhető az érték, a kár, a vagyoni hátrány nagyságával.”¹³⁵

3.10.1. Lopás

Az egyetlen vizsgált ügyben a vádlottak magatartásukkal, nagyobb értékű honvédségi tulajdonú eszközöket tulajdonítottak el. Ugyanakkor a bíróság az I., a II., a III. a IV. és a XII. r. vádlottaknál a „rendkívül nyomatékos enyhítő körülményekre figyelemmel” a Btk. 47.§ (3) bekezdését alkalmazta.¹³⁶ A bíróság valamennyi vádlott javára nyomatékos enyhítő körülményként értékelte az időmúlást, az őszinte, ténybeli beismerő vallomásukat és a megbánó magatartásukat. Továbbá azt, hogy a II. és III. r. vádlottak az általuk okozott bűncselekmény kárát teljes egészében megtérítették, illetve azt is, hogy a II. r. vádlott kivételével a többi vádlott más személyek eltartásáról kötelesek gondoskodni.

3.10.2. Sikasztás

Sikasztás büntetében a bíróság a legtöbb – azaz öt vizsgált ítéletből három – esetben részben vagy egészen az egészségi állapotra alapozta a feles szabály alkalmazását.¹³⁷ Az egészségi állapot tekintetében két ítélet határozta meg pontosan azon egészségromlást, amely különös méltánylás indoka volt.

Ennek során az egyik vádlott „[...] nem inzulinfüggő cukorbetegségben, magas vérnyomásban, magas vérzsírtartalommal, nem ST emelkedéssel járó szívizomelhalás utáni állapotban, csípőprotézis beültetés utáni állapotban, dűlmirigy túltengésben és többszörös

¹³⁴ Bf.247/2010/16.

¹³⁵ BELOVICS [et al.] (2012) i.m. 619.

¹³⁶ Kb.177/2008/41.

¹³⁷ Bf.27/2009/10., B.753/2005/31., B.641/2011/31.

gerincsérvesedésben szenved, mely betegségei folyamatos gyógyszereléssel kezelhetőek.”

A másik vádlott esetében egy műtéti baleset következtében combcsontja eltört, mely izomtáplálkozási és vérkeringési zavarhoz vezetett a bal comb izomzatában, annak működésbeli gyengeségét és sorvadását okozva. Továbbá a jobb oldali csípőízület is műtéti megoldást igényel, ez azonban az ellenoldali végtag terhelhetősége miatt nem hajtható végre, ezért a műtét ideje bizonytalan. Mindezek mellett vádlott magas vérnyomás betegségben és az alapbetegsége - a mozgásszervi betegségek - miatt reaktív depressziós epizódokban szenved.

A harmadik ide kapcsolódó határozat esetében a bíróság csak az egészségi állapotra hivatkoztak annak kifejtése nélkül.

A bíróság két-két esetben az „igen jelentős időmúlást”¹³⁸, illetve a vádlott – a cselekmény elkövetése óta is – büntetlen előéletét¹³⁹, egy esetben pedig a vádlott feltárási jellegű beismerő vallomását, és megbánó magatartását¹⁴⁰ tekintette különös méltánylást érdemlő körülménynek.

3.10.3. Csalás

A csalás büntettséghez kötődő tizenhárom vizsgált határozat közül¹⁴¹ a legjelentősebb különös méltánylást érdemlő körülmény az időmúlás¹⁴², melyre hét esetben hivatkoztak az illetékes bíróságok.

A személyi körülmény¹⁴³ összesen hat, a gyermekek megléte¹⁴⁴ öt, míg a – gyermek meglétéhez köthető – nevelési kötelezettség¹⁴⁵ egy alkalommal szolgált a feles kedvezmény alapjául. E körülmények döntő többségben fedik egymást, egyetlen kivételtől eltekintve ahol, a vádlott – a bíró által az indokolásban nem részletezett – személyi körülményeit és rendezettek családi körülményeit értékelte különös méltánylásra érdemesnek.¹⁴⁶

¹³⁸ Bf.84/2013/9., Bf.27/2009/10.

¹³⁹ B.753/2005/31., Bf.27/2009/10.

¹⁴⁰ Bf.111/2010/5.

¹⁴¹ A Zalai Megyei Bíróság a B.26/2005/205. számú határozatában a X.r. vádlott, XI.r. vádlott, XII.r. vádlott, XIII.r. vádlott, XIV.r. vádlott és XV.r. vádlottak esetében alkalmazta a feles kedvezményt, ezáltal ennél az egy határozatnál több különös méltánylást érdemlő esetet is figyelembe vettünk.

¹⁴² B.528/2008/75., Bf.340/2009/6., Bf.9514/2012/6., B.26/2005/205., Bf.52/2011/13., Bf.44/2009/13.

¹⁴³ Bf.673/2013/10., B. 26/2005/205., Bf.195/2009/56., Bf.44/2009/13.

¹⁴⁴ B.528/2008/75., Bf.195/2009/56., Bf.44/2009/13., B.26/2005/205.

¹⁴⁵ Bf.673/2013/10.

¹⁴⁶ B.26/2005/205.

A vádlott büntetlen előéletére¹⁴⁷ négy, míg egészségi állapotára¹⁴⁸ figyelemmel a bíróság három esetben – az egyéb törvényi feltételek meglétére is tekintettel – látott lehetőséget a Büntetőtörvénykönyvben található feles kedvezmény alkalmazására.

Az egyik ítéletben a cukorbetegséget tekintette a bíróság olyan egészségügyi körülménynek, amely különös méltánylást érdemel, míg a másik kettő ítélet, illetve azok előzményhatározatai sem határozzák meg a vádlott – méltánylást érdemlő – egészségügyi állapotát.

Két vádlottnál a feltáró jellegű, bűnösségére kiterjedő beismerő vallomás¹⁴⁹, míg egy-egy esetben a kár teljes körű¹⁵⁰ és részbeni megtérülése¹⁵¹, illetve a vádlott idős korára¹⁵² tekintettel határozott a bíróság arról, hogy a vádlottak a kiszabott szabadságvesztés büntetésből annak fele része letöltése után feltételes szabadságra bocsáthatóak.

A Fővárosi Törvényszék ítéletében¹⁵³ a II. r. vádlott személyiségére – a már említett büntetlen előéletére –, valamint a cselekmények elkövetésében betöltött kiegészítő szerepére tekintettel élt a Btk. 47. § (3) bekezdésében lévő lehetőségével. Azt ítélet indokolásából nem derül ki, hogy a személyiség alatt a bíróság milyen különös méltánylást érdemlő enyhítő körülményt értett, míg a vádlottnak bűncselekmények elkövetésében betöltött kiegészítő szerepe a tényállásból egyértelműen megállapítható.¹⁵⁴

Egy másik határozatban az illetékes bíróság a vádlott terhére megállapított bűncselekmény – a többi vádlott cselekményeihez viszonyított – kisebb tárgyi súlya, illetve a vádlott személyében rejlő társadalomra veszélyesség kisebb fokára valamint arra tekintettel, hogy a jogtalan haszon nagy részével nem a kedvezményben részesített vádlott gazdagodott, úgy ítélte meg a bíróság, hogy a Btk. 47. § (3) bekezdésében biztosított kedvezmény esetükben alkalmazható.¹⁵⁵

¹⁴⁷ B.528/2008/75., Bf.340/2009/6., B.1148/2011/46., B.26/2005/205.

¹⁴⁸ Bf.340/2009/6., Bf.702/2010/9., Bf.673/2013/10.

¹⁴⁹ B.26/2005/205.

¹⁵⁰ Bf.160/2007/15.

¹⁵¹ B.26/2005/205.

¹⁵² Bf.702/2010/9.

¹⁵³ B.1148/2011/46.

¹⁵⁴ Az alkalmi munkából élő II. r. vádlottat az I. r. vádlott felkérte, hogy helyettesítse a vádlotti cég ügyvezetőjét. E során a II. r. vádlott álnéven részt vett üzleti tárgyalásokon, melyeken álnéven mutatkozott be és álnéven szerződéseket írt alá. A II. r. vádlott soha nem volt a vádlotti cég ügyvezető igazgatója, míg a valódi ügyvezető, akinek nevét felhasználták nem tudott a szerződéses ügyletekről, a bűncselekmények elkövetéséről.

¹⁵⁵ B.26/2005/205.

3.10.5. Hűtlen kezelés

A hűtlen kezeléssel kapcsolatban két bírói ítélet esik a vizsgálatunk hatálya alá.

Az egyik esetében – egy bank területi fiókjának vezetőjének ügyében, aki a vesztegetés és hűtlen kezelés büntettét valósította meg – a bíróság a feles kedvezmény alkalmazásának indokaként jelölte meg azt, hogy „[...] a vádlott négy gyermek eltartásáról gondoskodik, a cselekmény óta igen hosszú idő eltelt, és túlnyomó többségben állnak az enyhítő körülmények mellette.”¹⁵⁶ A bíróság enyhítő körülményként értékelte a vádlott tényfeltáró vallomását, büntetlen előéletét és a kár részbeni megtérülését.

Ezen elkövetési magatartáshoz kapcsolódó másik vizsgált ügyben a Pécsi Ítéltábla, mint másodfokú bíróság különös méltánylasként szintén az – öt évnél hosszabb – időmúlást, valamint a sikkasztással okozott kár megtérülését tekintette.¹⁵⁷

3.10.6. Orgazdaság

Az orgazdaság büntettét elkövető vádlott esetében a bíróság a büntetlen előéletet és a jelentős időmúlást¹⁵⁸ tekintette különös méltánylást érdemlő körülménynek.

A másik vizsgált ügyben a másodfokú bíróság a II. r. vádlott személyi körülményeire, valamint a javára jelentkező jelentős súlyú enyhítő körülményekre¹⁵⁹ figyelemmel rendelkezett a feles kedvezmény alkalmazásáról. Ugyanakkor az indokolásból nem derül ki egyértelműen, hogy e meghatározások alatt pontosan mit is értett a másodfokú bíróság.

Az elsőfokú bíróság ítéletében részletezett enyhítő körülményeket alapul véve, a személyi körülmény megfogalmazás alatt a vádlott időközbeni házasság kötését és külföldön kezdett új életét, míg „[...] enyhítő körülményként vette figyelembe az őszinte, beismerő és megbánást mutató magatartását, hogy a szolgálati viszonya időközben megszűnt, valamint

¹⁵⁶ B.68/2010/33.

¹⁵⁷ Bf.352/2013/14.

¹⁵⁸ Bf.200/2011/36.

¹⁵⁹ Kbf.71/2011/7.

hogy a cselekmények elkövetésében nem volt meghatározó szerepe.”¹⁶⁰ Továbbá az időmúlást a vádlott vonatkozásában nyomatékos enyhítő körülményként értékelte a bíróság.¹⁶¹

3.11. Pénz és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények

„A pénzkibocsátás természetesen napjainkban is állami monopólium, ezért a belső gazdaság és nemzetközi gazdasági kapcsolatok zavartalansága fokozott büntetőjogi védelmet élvez.”¹⁶²

3.11.1. Pénzhamisítás

A pénzhamisítás büntetett elkövetőkkel szemben mind a két vizsgált ítéletben a vádlottaknak fel nem róható időmúlást¹⁶³, míg egy ítéletben¹⁶⁴ a vádlott beismerő vallomását, megbánását, az eljárás alatti munkaviszonyát, az ellene párhuzamosan folyamatban volt büntetőügyben történő felmentést, illetve azon tényt, hogy a vádlottnak néhány hét múlva újabb kiskorú gyermek eltartásáról is gondoskodnia kell a bíróság különös méltánylást érdemlő körülményként értékelte.

3.11.2. Készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés

A Fővárosi Ítéltábla által tárgyalt egyik ügyben, nyomatékos enyhítő körülményként a vádlott büntetlen előéletét vette figyelembe – amely életkoránál (70 év) fogva mindenképpen kedvező személyi körülmény –,¹⁶⁵ míg a másik vizsgált ítéletben az időmúlás és a – pontosan meg nem határozható – kedvező személyi körülmények miatt látott lehetőséget a másodfokú bíróság arra, hogy a vádlott a büntetése fele részének kitöltése után méltányosságból feltételesen szabadlábra kerülhessen.¹⁶⁶

3.12. A költségvetést károsító bűncselekmények

¹⁶⁰ A jövedéki termékeknek az államhatáron történő kijuttatása szervezett módon abban az időben valósult meg, amikor – az I. r. vádlott, mint e folyamat szervezője illetve – a II. r. vádlott szolgálatban volt, ezáltal kockázatmentesen lehetett átvinni a határon a jövedéki termékeket. A II. r. vádlott összesen 20 gépjármű esetében az útlevélezési szolgálat ellátására vonatkozó és a gépjárművek ellenőrzésére előírt kötelességét anyagi ellenszolgáltatás érdekében megszegte és a gépjárműveket nem ellenőrizte.

¹⁶¹ Kb.9/2010/32.

¹⁶² POLT i.m. VII. Kötet, 195.

¹⁶³ Bf.114/2013/20., Bf.73/2008/12.

¹⁶⁴ Bf.73/2008/12.

¹⁶⁵ Bf.169/2011/21.

¹⁶⁶ Bf.372/2010/13.

„E bűncselekmények – elsősorban a költségvetési csalás – valójában csak igen áttételesen sértik a gazdaság működéséhez fűződő társadalmi érdeket. Valójában az állam (ideértve a külföldi államot, az EU-t, és a nemzetközi szervezeteket is) működésének forrásait, s ezen keresztül az újraelosztás rendjéhez (az államháztartáshoz) fűződő társadalmi érdeket védik.”¹⁶⁷

3.12.1. Költségvetési csalás

A bíróság a vizsgált ítéletekben legtöbbször – azaz négy esetben – a számottevő vagy jelentős időmúlásra¹⁶⁸, míg három alkalommal a kiskorú gyermek eltartásának kötelezettségére¹⁶⁹ tekintettel ítélte alkalmazhatónak a vizsgált bekezdését.

Két vádlott vonatkozásában a bíróság a büntetlen előélet¹⁷⁰ és az egészségi állapotuk¹⁷¹ miatti korlátozott börtöntűró képességüket¹⁷² ítélte különös méltánylásra okot adó körülményként, míg egy esetben pedig a vádlott magas életkorát és a bűncselekmény elkövetésében betöltött csekélyebb szerepét értékelte különös méltánylást érdemlő körülményként az illetékes bíróság.¹⁷³

3.13. Katonai bűncselekmények

A katonai bűncselekmények rendeltetése, hogy a katonai szervezeteknek a meghatározott és hatékony működésének fenntartását biztosítsa azáltal, hogy védelmet nyújtanak azon cselekményekkel szemben, amelyek e célokat veszélyeztetik.¹⁷⁴

3.13.1. Kötelességsegítés szolgálatban

¹⁶⁷ POLT i.m. VIII. Kötet, 10.

¹⁶⁸ Bf.318/2012/6., Bf.746/2010/4., Bf.284/2011/10.

¹⁶⁹ Bf.318/2012/6., Bf.746/2010/4., Bf.284/2011/10.

¹⁷⁰ Bf.137/2010/32., B.669/2010/8.

¹⁷¹ Az I. r. vádlott vesetranszplantáción esett át, azóta rendszeresen gyógyszereket kell szednie, illetőleg rendszeres orvosi ellenőrzés alatt áll, míg a II. r. vádlott nőgyógyászati egészségügyi okból áll orvosi kezelés alatt.

¹⁷² B.340/2011/71.

¹⁷³ Bf.137/2010/32.

¹⁷⁴ POLT i.m. VIII. Kötet, 233-234.

A vizsgált ítéletben¹⁷⁵ a Fővárosi Bíróság Katonai Tanácsa megállapította, hogy a vádlott magatartásával, a szolgálati feladatai ellátása során nem teljesítette figyelési kötelezettségét, hanem helyette – magát „kényelmi pozícióba” helyezve – olvasott, mellyel súlyosan megszegte szolgálati köteleit.

A bíróság az enyhítő körülmények alapján, illetve a speciális prevenció céljaira is figyelemmel indokoltnak látta a feles kedvezmény alkalmazását. A bíróság enyhítő körülményként értékelte a jó parancsnoki jellemzését, a vádlott eddigi pozitív szolgálati életútját, dicséretét, kisebb súllyal büntetlen előéletét – ezen belül is azt, hogy ez idáig nem került összeütközésbe a törvénnyel –, továbbá bűnösségére is kiterjedő beismerő vallomását, megbánó magatartását, valamint, hogy egy kiskorú gyermek eltartásáról gondoskodik.

4. Összegzés

Kutatásunk fő célja annak megállapítása, hogy a bírói gyakorlat alapján mit is tekinthetünk különös méltánylást érdemlő körülménynek. Ugyanakkor az I. fokú bíróság ítéletében megítélt körülményeknek, a II. fokú bíróság általi megtagadásának vizsgálata lehetőséget biztosít arra, hogy következtetéseket vonjunk le arra vonatkozóan, hogy mennyire konzekvens a bíró megítélés a különös méltánylást érdemlő esetek tekintetében.

4.1. A feles kedvezmény megtagadásának okai

Ezen alfejezetben vizsgált ítéletek esetében a II. fokú bíróság megítélése szerint a büntetés kiszabásánál irányadó körülményeket, melyeket több esetben különös méltánylást érdemlő körülményként is értékelték túlnyomórészt helyesen tárta fel az első fokon eljáró bíróság. Ennek ellenére tizenhárom esetben a vizsgált kedvezmény mellőzését rendelte el az adott bíróság.

Formai okok miatt három határozatot¹⁷⁶ nem tudtunk vizsgálni, mivel bár a bíróság rendelkezett a Btk. 47.§ (3) bekezdésének alkalmazásáról, ugyanakkor azt nem nevesíti, hogy mit tekintett különös méltánylást érdemlő körülménynek.

Két másik határozatban¹⁷⁷ a mellőzés indoka az volt, hogy az elsőfokú bíróság a törvényi feltételnél magasabb – azaz három évet meghaladó – büntetés kiszabása mellett alkalmazta a vizsgált bekezdést.

¹⁷⁵ Kb.266/2006/16.

¹⁷⁶ Kb.93/2008/19., Fk.811/2005/30., B.1493/2011/6.

A fellebbviteli bíróság két esetben¹⁷⁷ mellőzte az elsőfokú bíróság feles kedvezményre vonatkozó rendelkezését, melynek indoka a különös méltánylást érdemlő ok hiánya volt, melyet az indokolásban nem részleteztek.

Az alábbi ítéletekben a vizsgált kedvezmény mellőzésének oka az alapos bírói indokolásnak köszönhetően részletesen feltárható.

Súlyos testi sértés büntetében az ítélőtábla mellőzte, mint nyomatékos enyhítő körülményt, hogy „[...] a sértett a vádlottal szemben huzamosabb ideig tartó súlyos provokatív magatartást fejtett volna ki, [mivel] a sértett már éppen távozóban volt a kocsmából, amikor is a vádlott részéről váratlan támadás érte.”¹⁷⁹ Ennek következtében a másodfokú bíróság nem látott olyan különös méltánylást érdemlő körülményt, amely miatt a vizsgált törvényhely alkalmazhatóvá vált volna, ezért azt mellőzte az elsőfokú bíróság ítéletéből.

Egy ügyben „a másodfokú bíróság azt állapította meg, hogy a bűncselekmény súlyossága folytán a büntetlen előélet nem volt olyan különös méltánylást érdemlő körülmény [...]”¹⁸⁰, amely megalapozta a vizsgált kedvezmény jogosultságát, míg egy másik ügyben a törvényszék úgy ítélte meg, hogy a vádlottak cselekménye jelentősebb tárgyi súlyú annál, mint ahogyan azt az elsőfokú bíróság értékelte és melyre tekintettel nem alkalmazható a méltányossági szabály.¹⁸¹

Egy esetben a bíróság amiatt változtatta meg a feles kedvezmény alkalmazásával kiszabott büntetést, mert a speciális és generális prevenciót tekintve súlytalannak ítélte azt, amely semmilyen szempontból nem szolgálná ebben a formájában a büntetési célokat. Ezért „a vádlottak helyzetét, személyiségét tekintve [...] hatékonyabbnak tűnt velük szemben egy hosszabb időre felfüggesztett büntetés [...]”¹⁸² kiszabása.

A másodfokú bíróság az egészségügyi állapothoz kapcsolódóan megállapította, hogy „[...] a vádlottnak – büntetés-végrehajtási keretek között is kezelhető – súlyos betegsége megnehezíti a büntetés elviselését, és fokozottabb odafigyelést igényel, azonban úgy ítélte meg a megyei bíróság, hogy ez a körülmény [...] jelen esetben nem indokolja a különös méltánylást érdemlő eset megállapíthatóságát.”¹⁸³

¹⁷⁷ Bf.136/2011/3., Bf.200/2011/36.

¹⁷⁸ Bf.84/2010/12., Bf.161/2010/4.

¹⁷⁹ Bf.863/2012/3.

¹⁸⁰ Bf.273/2008/36.

¹⁸¹ Bf. 833/2012/11.

¹⁸² Bf.75/2008/87.

¹⁸³ Bf.154/2009/17.

A foglalkozás körében elkövetett bűncselekmény elkövetőjével szemben a másodfokú bíróság egyetlen különös méltánylást érdemlő okot sem talált, ezért mellőzte a Btk. 47. § (3) bekezdése szerinti kedvezmény alkalmazását. Ennek megállapítására „[...] a másodfokú bíróság a változatlanul irányadónak tekinthető korábbi törvényi rendelkezésben [régi Btk. 138/B. §], valamint a büntetéskiszabás során értékelhető tényezőkről szóló BKv. 56. számú véleményben írt alanyi és tárgyi körülmények, okok fennálltát egyaránt vizsgálta. Ennek során arra a végkövetkeztetésre jutott, hogy a kedvezmény alkalmazásának nincs helye. A hivatkozott korábbi törvényszövegben [régi Btk. 138/B. §] példálódzóan nevesített tizenhárom ok közül csupán az elkövetőnek fel nem róható időmúlás ténye állapítható meg. Ezzel azonban szembeállítható az I. r. vádlottnak az ügyben játszott meghatározó, vezető szerepe (BKv. 56. II/8. pont) [...]”¹⁸⁴

Közüti baleset okozása esetében a másodfokú bíróság indokolása szerint „az elsőfokú bíróság a büntetés kiszabása körében ugyan helyesen vette számba a súlyosító és az enyhítő körülményeket, azonban eltúlzott jelentőséget tulajdonított a vádlott büntetlen előéletének és a korábbi kedvező közlekedési előéletének.”¹⁸⁵ A büntetésben nem fejeződött ki, hogy nagy fokú gondatlanság, figyelmetlenség okozta a súlyos egészségügyi következményekkel járó balesetet, ezért e körülményeket a másodfokú bíróságnak nagyobb súllyal kellett értékelnie.

Egy ügyben a másodfokú bíróság úgy ítélte meg azt, hogy a – költségvetési csalást megvalósító – vádlott jelentős ideje áll a büntetőeljárás hatálya alatt és az, hogy két kiskorú gyermek tartásáról gondoskodik, nem alapozhatja meg a Btk. 47. § (3) bekezdésében foglalt kivételes rendelkezést. Indokolásában kifejtette, hogy „a gazdasági bűncselekmények egy részének jellemzője, hogy viszonylag hosszabb idő telik el már a bűncselekmény kezdete és a büntetőeljárás megindulása között, azaz hosszabb időt vesz igénybe a cselekmény lelepleződése, majd részben ebből is következően elhúzódhat a bűncselekménnyel kapcsolatos nyomozási és bírósági bizonyítási eljárás. Ezt a tényt azonban az enyhítő körülmények körében a bíróság figyelembe vette és a büntetés kiszabásánál messzemenően értékelte, amikor a törvényi minimumot alig meghaladó szabadságvesztés büntetést szabott ki.”¹⁸⁶

A költségvetési csalást megvalósító vádlott esetében a másodfokú bíróság nem látott alapot a vizsgált kedvezmény alkalmazására. A bíróság szerint „a vádlott ugyan a bűncselekményt beismerte, azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni büntetett előéletét,

¹⁸⁴ Bf.285/2011/16.

¹⁸⁵ Bf.232/2011/10.

¹⁸⁶ Bf.483/2011/9.

valamint azt a tényt sem, hogy a jelen ügyben történt elkövetési idő után két esetben is jogerősen szabadságvesztésre ítélte a bíróság adócsalás büntette miatt. Sem a vádlott személyi körülményei, sem egyéb, objektív tényező nem támasztják alá az elsőfokú bíróság döntését, ezért a másodfokú bíróság a hivatkozott, kivételes kedvezményre vonatkozó rendelkezést mellőzte [...].”¹⁸⁷

4.2. Konklúzió

Az ítélkező bíró sajátos és kiemelkedő szerepe a feles kedvezmény megítélése során kétségtelen, még akkor is, ha a kedvezmény tényleges alkalmazásáról a büntetés-végrehajtási bíró dönt. Ebből következik, hogy a feles szabály – a jogalkotó akaratából – büntetékiszabási és nem büntetés-végrehajtási kérdés. Azon túl, hogy e kérdésben csak az ítélkező bíró rendelkezhet, az is tovább növeli a bíró szerepét, hogy a hatályos törvényben, illetve más az ítélkezés szempontjából releváns dokumentumban sincs akár példálódzó meghatározása a különös méltánylasként értékelhető körülményeknek. Ez rendkívül széles mozgásteret enged a jogalkalmazónak az egyes esetek megállapításakor, ugyanakkor magában hordozhatja a jogbizonytalanság lehetőségét is.

A határozatokban szereplő minden egyes körülményt a hasonlóságuk alapján nyolc csoportba soroltuk be.¹⁸⁸

Az általunk vizsgált ítéletekben legtöbbször – azaz a 164 vádlottból 120 esetében, a különböző bűncselekményeknél – a kedvező személyi körülményeket értékelte a bíróság különös méltánylás érdemlő körülményként. E meghatározás alatt értettünk minden olyan körülményt, amely az adott vádlott személyéhez köthető. Így a büntetlen előélet, a pozitív életvezetést, a helyreállított életvitelt, a szakmai elismerést, az idős, illetve egyes esetekben a fiatal életkort és – közlekedési bűncselekmények esetén – az addigi kifogástalan közlekedést.

Második legtöbb esetben – a vizsgált ügyek 40%-ában – az időmúlást, beleértve az előzetes letartóztatásban töltött időtartamot, illetve a bírósági szak elhúzódását értékelte a bíróság feles kedvezményt megalapozó tényezőként. Az összesítésből is kitűnik, hogy az időmúlás – a személyi körülményekkel ellentétben – a kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények esetén volt különös méltánylasként érdemlő enyhítő tényező.

¹⁸⁷ Bf.627/2012/19.

¹⁸⁸ Ld. Melléklet.

Az őszinte feltáró jellegű beismerő vallomás – illetve egyes esetekben a hatósággal való együttműködés, amely a hozzájárul az eljárás gyors befejezéséhez – az ügyek harmadában, míg a többi körülmény ennél kevesebbszer adott alapot a feles szabály alkalmazására.

A mellékelt táblázatban a megbánás gyűjtőfogalom alatt a vádlott által a kár megtérítését és a jogellenes magatartás utáni segítségnyújtást értettük, amelyeket a bíróság az ügyek több mint negyedénél értékelte a feles kedvezmény enyhítő körülményeként.

A vádlott egészségi állapota – beleértve az orvosi kezelésre szoruló betegségét, illetve a beszámíthatóságot nem érintő személyiségzavart – és bármely családtag, illetve kiskorú gyermek eltartásának kötelezettsége a vizsgált ítéletek 23%-ában jelentek meg nyomatékosan méltányolható körülményként.

Az ítéletek 22%-ában jelenlevő elkövetés kategóriájába a sértetti közrehatást, a kísérletet, az eshetőlegességet, a bűnsegédi minőséget és az érzelmi motivációt soroltuk.

Az egyéb csoportban pedig azon körülmények találhatók, amelyek esetében a különös méltánylást érdemlő eset egyedisége miatt a többi kategóriába nehezen illeszthető be. Ezen körülmények – mint például a vádlott nehéz anyagi helyzete, külföldi állampolgár esetén az idegennyelvű környezetben való büntetés letöltése, a bűncselekmény során a vádlott sérülése és a sértetti megbocsátás – elvértve jelentek meg a vizsgált ítéletekben.

A különös méltánylást összefoglalóan – a vizsgált bírói gyakorlat alapján –, a vádlott személyéhez köthető kedvező körülmények, egészségi állapota, valamely családtagjával szembeni eltartási, illetve nevelési kötelezettség és a cselekmény elkövetésekor, az eljárás során és az után tanúsított magatartása, illetve az elkövetőnek fel nem róható időmúlás és egyéb, akár a sértett akár a vádlott oldalán felmerülő körülmények összességéként határozhatjuk meg.

További fontos ismérv, hogy minden általunk vizsgált – jogerős – határozatban a kedvezmény alkalmazása során a kettő vagy annál több – sokszor egymáshoz kapcsolódó – különös méltánylást érdemlő körülmény megléte alapozta meg a kedvezmény alkalmazását.

Ugyanakkor a kedvezmény megítélésében következetlenségek is megfigyelhetők.

Például két BH is ellentmond egymásnak abban a kérdésben, hogy különös méltánylást érdemlő körülmény-e a magyar nyelvet nem beszélő külföldi állampolgárságú vádlott helyzete, kinek büntetését hazájától távol kell letöltenie. (BH2000.480.; BH2006.309.)

A vizsgált ítéletekben a vádlott egészségügyi állapotának különös méltánylási körülményként való értékelésével kapcsolatban több esetben következetlenségek figyelhetők meg. Míg egyes esetekben a vádlott magas vérnyomása, cukorbetegsége vagy épp epilepsziája megalapozta a különös méltánylást, addig más esetben az orvosilag igazolt súlyosabb egészségügyi körülményt nem értékelte méltányolható körülményként a bíróság.

Mindezek ellenére – az előző fejezetben részletezett formai és tartalmi okokat is figyelembe véve – a vizsgált ítéletekből megállapítható, hogy nagyrészt hasonló eseteket értékel különös méltánylásra érdemes körülményként a bíróság.

Egy esetben a Fővárosi Ítéltábla, mint másodfokú bíróság¹⁸⁹ a régi Btk. 138/B. szakaszát – amely a különös méltánylás kapcsán adott iránymutatást – hatálytalansága ellenére változatlanul irányadónak tekintette a feles kedvezmény megállapítása során. Ugyanakkor más ítéletben e szakasz figyelembevételére vonatkozó, illetve valamely zsinórmérték szükségességét hangsúlyozó utalást nem találtunk. Ha összevetjük a 138/B. § által felsorolt esetekkel a bírói gyakorlatból megállapított körülményeket, akkor átfedést tapasztalhatunk, ugyanakkor megállapítható, hogy a bírói gyakorlat – már csak az egyes körülmények szabad megítélése miatt is – sokkal szélesebb körűen értékelte az egyes körülményeket a feles kedvezmény alapjának.

A törvényi szabályozás hiányának oka az, hogy a jogalkotó nem kívánta a joggyakorlatot beszűkíteni, mely által a jogalkalmazónak lehetősége van, hogy ily módon is személyre szabott büntetést alkalmazzon.

Ez a jogalkotói célkitűzés véleményünk szerint megvalósult és a szabályozás hiánya a csekély számú következetlenségek ellenére sem sérti a joggyakorlat egységét.

Ugyanakkor a már említett egészségi állapot körüli következetlenségek miatt megítélésünk szerint szükség lenne e kérdésben egy általános iránymutatásra – akár egy büntető kollégiumi vélemény formájában –, amely nem sértené a bírók mérlegelési jogkörét.

Véleményünk szerint a feles kedvezmény a büntetés kiszabása körében nagy jelentőséggel bír, mind a társadalom, mind pedig a vádlott számára. Emiatt nagy jelentősége van annak, hogy mit tekint a jogalkalmazó különös méltánylást érdemlő körülményeknek. Bízunk abban, hogy kutatásunkkal hozzá tudunk járulni e fontos jogintézmény megismeréséhez, fejlődéséhez és további sikeres alkalmazásához.

¹⁸⁹ Bf.285/2011/16.

5. Melléklet

	<i>vádoltak</i>	<i>kedvező személyi körülmények</i>	<i>egészségi állapot</i>	<i>beismerés</i>	<i>eltartás</i>	<i>időmúlás</i>	<i>elkövetés</i>	<i>megbánás</i>	<i>egyéb</i>
emberölés	23	19	14	5	4	2	20	2	3
erős felindulásból elkövetett emberölés	3	3	–	2	–	–	–	4	–
testi sértés	22	15	3	9	4	4	8	7	5
foglalkozás körében elkövetett emberölés	2	2	–	–	2	2	–	–	–
visszaélés kábitószerrel	29	21	3	16	4	11	3	7	–
ember- kereskedelem	4	3	1	–	2	3	1	–	–
erőszakos közösülés	1	1	–	–	–	1	1	–	–
közúti baleset okozása	5	6	–	2	3	–	–	2	1
járművezetés ittas állapotban	3	3	–	–	–	–	–	–	2
vesztegetés	11	8	3	2	1	5	1	1	–
befolyással üzérkedés	1	–	–	2	1	1	–	1	–
terror- cselekmény	1	1	–	1	–	–	–	1	–
közokirat- hamisítás	2	1	–	–	–	3	–	–	1
rablás	4	6	4	1	1	–	2	2	1
zsarolás	1	2	1	–	–	–	–	–	–
önbíráskodás	1	–	–	–	1	1	–	–	–
lopás	5	–	–	5	4	5	–	7	–
sikkasztás	6	2	3	1	–	3	–	1	–
csalás	18	15	3	3	4	10	–	2	–
hűtlen kezelés	3	1	–	1	1	3	–	3	–
orgazdaság	3	2	–	1	–	3	–	1	–
pénzhamisítás	3	1	–	–	1	3	–	1	–
készpénz- helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés	2	2	–	–	–	1	–	–	–
költségvetési csalás	8	4	2	–	3	4	–	–	–
köteleltség- szegés szolgálatban	1	2	–	1	1	–	–	1	–
Összesen	162	120	37	52	37	65	36	43	13
		74%	23%	32%	23%	40%	22%	27%	8%

6. Felhasznált irodalom

- BALOGH Ágnes – KÖHALMI László: *Büntetőjog I. - Általános rész*. Budapest – Pécs, Dialóg Campus, 2012.
- BÁRÁNDY Gergely – BÁRÁNDY Aliz: Gondolatok az új Büntető Törvénykönyv elvi jelentőségű rendelkezéseiről. *Büntetőjogi Szemle*, 2013/3.
- BÁRD Károly – GELLÉR Balázs – LIGETI Katalin – MARGITÁN Éva – WIENER A. Imre: *Büntetőjog - Általános rész*. Budapest, KJK-Kerszöv, 2003.
- BELOVICS Ervin – GELLÉR Balázs – NAGY Ferenc – TÓTH Mihály: *Büntetőjog I. Általános Rész, A 2012.évi C. törvény alapján*. Budapest, Hvg-orac, 2012.
- BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: *Büntetőjog II. – Különös Rész, A 2012.évi C. törvény alapján*. Budapest, Hvg-orac, 2013. 2. kiadás,
- BLASKÓ Béla: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*. Budapest – Debrecen, Rejtjel, 2013.
- BODOR Tibor – CSÁK Zsolt – LASSÓ Gábor – SZEPESI Erzsébet – SOMOGYI Gábor – SZEBENI László – SZÉKELY Ákos – VARGA Zoltán (szerk.): *A büntetőjog nagy kézikönyve*. Budapest, Complex, 2007.
- CZINE Ágnes (szerk.): *Az új Btk. és a kapcsolódó jogforrások, bírósági iránymutatások*. Budapest, Hvg-orac, 2014.
- FÖLDVÁRI József: *Magyar büntetőjog - Általános rész*. Budapest, Osiris, 2007.
- GELLÉR Balázs József: *A magyar büntetőjog tankönyve I. Általános tanok*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008.
- GÖRGÉNYI Ilona – GULA József – HORVÁTH Tibor – JACSÓ Judit – LÉVAY Miklós – SÁNTHA Ferenc – VÁRADI Erika: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*. Budapest, Complex, 2007.
- HEGEDŰS István – JUHÁSZ Zsuzsanna – KARSAI Krisztina (szerk.) – KATONA Tibor – MEZŐLAKI Erik – SZOMORA Zsolt – TÖRŐ Sándor: *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz: Kommentár Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. C. törvényhez*. Budapest, Complex, 2013.
- HUBA Olívia – LASSÓ Gábor – SOMOGYI Gábor – SZEPESI Erzsébet – SZOKOLAI Gábor – VARGA Zoltán (szerk.) – VASKUTI András: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata 1*. Budapest, Complex, 2009.
- KIS Norbert – HOLLÁN Miklós – GELLÉR Balázs: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata. 1. kötet. Általános rész*. Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2006.
- MÉSZÁROS Ádám: Észrevételek az új Büntető törvénykönyvről szóló Előterjesztés egyes rendelkezéseire. *De iurisprudencia et iure publico*, VI. évf. 2012/1-2.

NAGY Anita: „Közösségi szankciók” a különleges eljárásokban. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXXI, 2013.

NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*. 2. átdolgozott kiadás Budapest, Hvg-orac, 2010.

POLT Péter (főszerk.): *Új Btk. kommentár*. Budapest, Nemzeti Közszerológati és Tankönyv Kiadó, 2013. II.-VIII. kötet.

TÓTH Mihály – BALOGH Ágnes (szerk.): *Magyar büntetőjog - Általános rész*. Budapest, Osiris, 2010.

Hivatkozott Jogsabályok, Alkotmánybírószági Határozatok

2012. évi C. törvény és indokolása

2003. évi II. törvény és indokolása

1998. évi LXXXVII. törvény és indokolása

1997. évi LXXIII. törvény és indokolása

1978. évi IV. törvény

1979. évi 11. törvényerejű rendelet

23/1990 (X.31.) ABH

Bírószági Határozatok (BH)

BH2006.309.

BH2000. 480.

BH2000.45.

BH2000.43.

BH1999.400.

BH1999.242.

BH1998.314.

Felhasznált határozatok (www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara)

Balassagyarmati Törvényészék

B.102/2009/93

Budakörnyéki Bíróság

B.998/2008/59

Budapest Környéki Törvényszék

B.45/2008/6

B.36/2007/11

B.113/2009/43

B.10/2011/97

B.14/2006/118

Debreceni Ítéltábla

Bf.483/2011/9

Bf.702/2010/9

Bf.120/2010/5

Bf.863/2012/3

Bf.627/2012/19

Bf.746/2010/4

Bf.745/2011/10

Bf.673/2013/10

Bf.363/2011/13

Bf.84/2011/23

Bf.84/2011/75

Debreceni Járásbíróság

B.752/2010/16

Debreceni Törvényszék

B.753/2009/27

Egri Törvényszék

Bf.154/2009/17

B.381/2007/9

B.340/2011/71

Fővárosi Ítéltábla

Bf.3/2012/6

Bf.151/2010/8

Bf.261/2007/8

Bf.160/2007/15

Kbf.17/2007/10

Bf.169/2011/21

Kbf.71/2011/7

Bf.231/2009/9

Bf.114/2013/20

Bf.391/2010/24

Bf.275/2011/6

Bf.52/2011/13

Bf.149/2011/20

Bf.161/2010/4

Bf.342/2009/7

Bf.75/2007/19

Bf.123/2008/12

Bf.200/2007/22

Bf.367/2012/28

Bf.61/2012/7

Bf.258/2011/301

Bf.284/2011/10

Bf.189/2007/8

Bf.128/2007/6

Bf.340/2010/9

Bf.111/2010/5

Bf.289/2008/12

Bf.224/2012/9

Bf.258/2012/8

Bf.372/2010/13

Bf.315/2010/15

Bf.247/2010/16

Bf.18/2010/5

Bf.73/2008/12
Bf.69/2013/10
Bf.265/2011/9
Bf.154/2012/16
Bf.243/2009/24
Bf.141/2009/6
Bf.195/2009/56
Bf.13/2009/10
Bf.102/2007/8
Bf.203/2011/29
Bf.137/2010/32
Bf.44/2009/13
Bf.285/2011/16

Fővárosi Törvényszék

Kb.93/2008/19
B.447/2010/64
Bf.8526/2010/10
B.1103/2009/16
B.1283/2010/14
Fk.526/2008/31
B.988/2005/63
B.1493/2011/6
Bf.9514/2012/6
B.663/2007/167
Fk.811/2005/30
B.397/2010/53
B.1148/2011/46
B.1071/2005/230
Kb.266/2006/16
B.1238/2010/29
B.1313/2010/11
B.1223/2010/95
B.160/2009/45

B.213/2010/9
B.330/2005/30
Kb.177/2008/41
B.991/2007/42
B.567/2010/83

Győri Ítéltábla

Bf.84/2010/12
Bf.59/2010/3
Bf.75/2008/87
Bf.89/2006/6
Bf.64/2012/10
Bf.27/2009/10
Bf.123/2006/5
Bf.75/2013/14
Bf.84/2013/9

Győri Törvényszék

B.149/2011/53
B.68/2010/33

Gyulai Járásbíróság

B.286/2010/16
B.198/2007/64
B.446/2009/38

Gyulai Törvényszék

Bf.232/2011/10
Bf.273/2008/36

Kaposvári Törvényszék

B.368/2011/8
B.528/2008/75
B.272/2010/5

B.531/2009/8

Bf.943/2011/5

B.295/2009/6

Kb.9/2010/32

Miskolci Törvényszék

B.497/2010/29

Nyíregyházi Törvényszék

B.753/2005/31

B.423/2012/6

Bf.935/2009/7

Pécsi Ítéltábla

Bf.136/2011/3

Bf.141/2010/5

Bf.63/2009/9

Bf.318/2012/6

Bf.200/2011/36

Bf.434/2013/6

Bf.352/2013/14

Pécsi Törvényszék

B.198/2012/13

B.123/2011/6

B.304/2008/351

B.423/2010/13

Szegedi Ítéltábla

Fkf.337/2010/12

Szegedi Törvényszék

Kb.7/2011/18

B.641/2011/31

B.669/2010/8

Szekszárdi Törvényszék

B.100/2010/41

Szolnoki Törvényszék

Bf.340/2009/6

B.1129/2010/9

B.419/2008/36

Szombathelyi Törvényszék

B.108/2009/45

Veszprémi Törvényszék

Bf.833/2012/11

B.255/2009/59

B.1062/2009/11

Zalaegerszegi Törvényszék

B.26/2005/205

Bf.81/2010/9